

T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İletişim Tasarımı Anabilim Dalı
Görsel İletişim Tasarımı Bilim Dalı

FARKLI MANİPÜLASYON TEKNİKLERİNİN
FOTOĞRAFA KATKILARI

Yüksek Lisans Tezi

Yusuf KARABULUT

Danışman
Prof. Dr. İsmet ÇAVUŞOĞLU

İstanbul – 2023

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Yusuf KARABULUT

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Farklı Manipülasyon Tekniklerinin Fotoğrafa Katkıları

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : İletişim Tasarımı

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 26.12.2022

Sayfa Sayısı : 80

Tez Danışmanı : Prof. Dr. İsmet ÇAVUŞOĞLU

Dizin Terimleri : Fotoğraf, Manipülasyon, Manipülasyon Teknikleri
Manipülasyon Uygulamaları.

Türkçe Özet : Bu araştırma kapsamında farklı manipülasyon tekniklerinin fotoğrafa katkıları incelenmek istenmiştir.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Yusuf KARABULUT

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

İletişim Tasarımı Anabilim Dalı
Görsel İletişim Tasarımı Bilim Dalı

**FARKLI MANİPÜLASYON TEKNİKLERİNİN
FOTOĞRAFA KATKILARI**

Yüksek Lisans Tezi

Yusuf KARABULUT

Danışman
Prof. Dr. İsmet ÇAVUŞOĞLU

İstanbul – 2023

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yusuf KARABULUT

.../.../2023

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yusuf KARABULUT'un "Farklı Manipülasyon Tekniklerinin Fotoğrafa Katkıları" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından İletişim Tasarımı anabilim dalı, Görsel İletişim Tasarımı bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan *Prof. Dr. İsmet ÇAVUŞOĞLU*

(Danışman)

Üye

Doç. Dr. İsmail KESKİN

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Önder PAKER

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2023

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmanın amacı manipülasyon, fotoğraf ve sanat ilişkisi üzerine fotoğrafçı görüşlerinin incelenmesidir. Fotoğraf bir sanat olarak her zaman manipülasyonla birlikte ele alınmış bir sanat olarak son yıllarda dijital teknolojilerin de gelişmesiyle birlikte fotoğraf manipülasyon ilişkisinin yeniden farklı açılardan değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Araştırmada bu önem bağlamında nitel araştırma yöntemine uygun olarak profesyonel 13 fotoğrafçıdan nitel veri toplama araçlarından olan görüşme formu aracılığıyla veriler toplanmıştır. Çalışmanın literatür bölümünde de fotoğraf, manipülasyon ve sanat ilişkisi incelenmiştir. Bununla birlikte manipülasyon teknikleri ve manipülasyon uygulama yöntemleri aktarılmıştır. Ayrıca sadece fotoğraf sanatında değil sanatın diğer alanlarında da (sinema, resim vs.) dijital teknolojilerin sanata eklemlendiği gözlemlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde fotoğraf sanatında da dijital teknolojilerin yaygın bir şekilde kullanıldığı saptanmıştır. Nitekim dijital yolla uygulanan birçok basit manipülasyon tekniğinin amatör fotoğraf çekenler tarafından da kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu profesyonel fotoğrafçılar olduğunda da bir sanat dalı olarak fotoğrafın manipülasyondan soyutlanamadığı tespit edilmiştir. Bu argümanın ortaya çıkmasında fotoğraf sanatında teknolojinin dışsal değil içkin olması fikri etkili olmuştur. Nitekim birçok katılımcı görüşünde de belirtildiği üzere fotoğraf makinelerinde yapılan her türlü ayarlama sürecinde manipülasyon da başlamış olmaktadır. Manipülasyon ve fotoğraf ilişkisi fotoğraf çekme öncesinde, fotoğraf çekme sırasında ve çekim sonrasında yapılan manipülasyonlar olarak ele alınmıştır. Bununla birlikte araştırmada en çok kullanılan manipülasyon tekniklerinin başında kesme, ekleme, çıkarma ve toz/leke silme işlemleri geldiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fotoğraf, Manipülasyon, Manipülasyon Teknikleri Manipülasyon Uygulamaları.

SUMMARY

The aim of this research is to examine the photographer's views on the relationship between manipulation, photography and art. As an art that has always been handled with manipulation as an art, photography has made it necessary to reevaluate the relationship of photo manipulation from different perspectives with the development of digital technologies in recent years. In the context of this importance, data were collected from 13 professional photographers through the interview form, which is one of the qualitative data collection tools, in accordance with the qualitative research design. In the literature part of the study, the relationship between photography, manipulation and art was examined. In addition, manipulation techniques and manipulation application methods are explained. In addition, it has been observed that digital technologies are articulated not only in photography but also in other fields of art (cinema, painting, etc.). When the findings obtained in the research were evaluated, it was determined that digital technologies were widely used in the art of photography. As a matter of fact, it is seen that many simple manipulation techniques applied digitally are also used by amateur photographers. When it comes to professional photographers, it has been determined that photography as a branch of art cannot be abstracted from manipulation. The idea that technology is not external but immanent in the art of photography has been influential in the emergence of this argument. As a matter of fact, as stated in the opinions of many participants, manipulation begins in every adjustment process made on cameras. The relationship between manipulation and photography is handled as manipulations before, during and after taking a photo. However, it has been determined that cutting, adding, removing and dust/stain removal processes are the most used manipulation techniques in the research.

Keywords: Photography, Manipulation, Manipulation Techniques, Manipulation Applications.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii
GÖRSELLER LİSTESİ	v
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MANİPÜLASYON KAVRAMI VE FOTOĞRAF

1.1. Manipülasyon Nedir?.....	3
1.2. Fotoğraf - Manipülasyon İlişkisinin Tanımı ve Tarihsel Süreci	5
1.3. Manipülasyon ve Güdümleme Süreci	8
1.4. Fotoğrafa Müdahale Etme	9
1.4.1. Fotoğraf Görüntüsüne Doğrudan Yapılan Manipülasyon	11
1.4.2. Fotoğraf Görüntüsünün Kadrajla Manipüle Edilmesi	12
1.4.3. Fotoğrafın Alt Yazı İle Manipüle Edilmesi	13
1.4.4. Fotoğrafın Kurguyla Manipüle Edilmesi	15

İKİNCİ BÖLÜM

MANİPÜLASYON TÜRLERİ VE FOTOĞRAF

2.1. Fotoğraf Çekilmeden Önceki Manipülasyonlar: Zamansal ve Mekansal Kurgu	16
2.2. Fotoğraf Çekimi Esnasındaki Manipülasyonlar	17
2.2.1. Işık ve Renk Ayarları	17
2.2.2. Uzun Pozlama ve Pan Tekniği.....	18
2.2.3. Bokeh ve Yıldız Etkisi	20
2.3. Fotoğraf Çekimi Sonrasındaki Manipülasyonlar	22
2.3.1. Negatifler Üzerindeki Manipülasyonlar	22
2.3.2. Dijital Programlarla Yapılan Rötüşlar-Nesne Ekleme ve Silme	23

2.4. Fotoğraf Manipülasyonunda Tasarım İlkelerinin Kullanımı	25
2.4.1. Denge.....	25
2.4.2. Orantı	26
2.4.3. Görsel Devamlılığın Sağlanması.....	26
2.4.4. Bütünlük ve Vurgulama	27
2.5. Fotoğraf Manipülasyonunda Uygulama Teknikleri	28
2.5.1. Dekupe.....	28
2.5.2. Işık ve Doku	28
2.5.3. Vurgu ve Renk Uyumu.....	29
2.5.4. Kurgu ve Boyut Kullanımı	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Yöntemi	33
3.2. Araştırmanın Örnekleme	33
3.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi	34

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Fotoğraf ve Yaratıcılık Boyutu	36
4.2. Fotoğraf ve Manipülasyon Boyutu	39
4.3. Fotoğrafta Manipülasyonun Uygulama Boyutu	45

SONUÇ VE TARTIŞMA.....	51
-------------------------------	-----------

KAYNAKÇA	58
-----------------------	-----------

EKLER.....	65
-------------------	-----------

ÖZGEÇMİŞ.....	67
----------------------	-----------

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel-1 Fotoğraf Manipülasyon Örnekleri	11
Görsel-2 Fotomontaj ve Doğrudan Müdahale Örneği	12
Görsel-3 Ardahan Damal Atatürk Silueti	17
Görsel-4 Kısa Pozlama 1/160 Saniye	19
Görsel-5 Uzun Pozlama 1/3 Saniye	19
Görsel-6 Bokeh Etkisi	21
Görsel-7 Yıldız Etkisi	21
Görsel-8 Nesne Silme	24
Görsel-9 Hakan Hatay Fotoğrafı (1)	31
Görsel-10 Hakan Hatay Fotoğrafı (2)	32

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı	34
--	----

ÖNSÖZ

Fotoğraf ve manipölasyon ilişkisinin profesyonel fotoğrafçılardan alınan veriler bağlamında değerlendirildiği bu araştırmada fotoğrafın manipölasyonla ve teknolojiyle olan ilişkisinin içsel bir bağ olduğu ifade edilmektedir. Araştırmanın bu aşamaya gelmesinde değerli katkılarını, fikir ve önerilerini esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. İsmet ÇAVUŞOĞLU'na teőekkürü bir borç bilirim.

Yusuf KARABULUT

GİRİŞ

Günümüz çağdaş dünyanın en sık kullanılan materyallerinden birisi olan fotoğraf Antik Yunan'daki ışık anlamında gelen “*photos*” kavramıyla yazmak anlamına gelen “*grapho*” kavramlarından meydana gelmiştir (Czaja, 1973, s. 7). İlk kullanımlarından bu yana da devam eden kullanımıyla fotoğraf daha çok belgelemek ve saklamak amacıyla tercih edilmiştir. Ancak süreç içinde farklı değişkenlerin etkisiyle fotoğraf sanatının bir dalı olarak görülmeye başlanmıştır. Her ne kadar literatürde bu türden tartışmaların devam ettiği gözlemlense de fotoğrafın bir sanat olarak ele alındığı görülmektedir. (İlkyaz ve Şahin, 2014; Özkeçeci ve Çiçek, 2017).

Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak birçok farklı yeniliği de her geçen gün bünyesine katan fotoğrafın, bünyesine katmış olduğu ve çağdaş literatürde de sıklıkla tartışılan konuların başında manipülasyon gelmektedir. Yaklaşık olarak 200 yıllık bir geçmişi olan fotoğrafçılığın diğer sanat dallarına nazaran çok daha hızlı gelişip yayıldığı söylenebilir. Bu yayılma ve gelişme sürecinin birinci aktörü ise teknoloji olmuştur. Nitekim günümüzde milyonlarca insan profesyonel olmasa da kendi cep telefonlarından fotoğraflar çekebilmektedir. Fotoğraf için manipülasyon teknolojinin gelişmesiyle çeşitlilik kazanmış olsa da aslında teknolojinin bu denli imkanlar sunmadığı dönemlerde de kendisini göstermektedir. Manipülasyon en basit anlamda var olan bir gerçeğin dışarıdan bir etkiyle değiştirilmesi olarak tanımlandığında fotoğrafçının renk ayarları, kompozisyon kurgulaması gibi değişkenler de manipülasyonun bir parçası olmaktadır (Linfield, 2013, s. 86).

Manipülasyon tekniklerinin genellikle var olan gerçekliğe zarar verdiği yani var olan gerçekliği nesne, manzara ya da ilgili kompozisyonu manipüle ettiği düşünülse de aslında bu manipülasyon sürecinin kendisi fotoğraf sanatının bir parçası olarak değerlendirilebilir. Fotoğraf çekmek önemlidir. Ancak fotoğrafa sanatsal estetikliği veren etmenlerden birisi de fotoğrafçının manipülasyon sürecinin kendisidir. Bu bağlamda fotoğrafçı manipülasyonla kompozisyondaki estetiği de ortaya çıkarabilmektedir. Nitekim Smith (2001, s. 8)'e göre “fotoğraf çekmek çocukların bile yapabileceği bir teknik mekanizmaya dönüşmüştür”. Ancak herkese fotoğrafçı denilmemektedir. Şu halde fotoğrafçı denilen sanatçı kişilikte insanlar bu sürece

kendisinden bir şeyler katan kimseler olduğu gibi fotoğraf sürecinin kendisini de manipölasyonlarla estetik biçime sokanlardır. (Çizgen, 1992, s. 11).

Söz konusu manipölasyon olduğunda geniş bir alan ortaya çıkmaktadır. Ancak bu araştırmada fotoğrafta manipölasyon estetik ve sanatsal bağlamda tartışılmaktadır. Diğer türlü fotoğrafların özellikle kitle iletişim araçlarında politik, ekonomik, ya da basit güldürü anlamında manipüle edilerek başkalarına zarar veren bağlamda bir inceleme söz konusu değildir. Özellikle dijitalleşmenin hızla yön verdiği günümüzde fotoğraflara hem çekmeden önce hem çekim sırasında hem de çekim sonrasında manipölasyon yapılabilmektedir. (Demirel, 2015, s. 762). Bu sürecin kendisi de sanatın zarar görüp görmesi üzerinden değerlendirilmektedir. Araştırma; bu tartışmalar ve manipölasyonun sanata olan etkisi bağlamında farklı manipölasyon tekniklerinin fotoğrafa katkılarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç bağlamında hem ilgili literatür incelenmek hem de fotoğraf sanatçılarıyla görüşmeler yapılarak veriler literatürle karşılaştırmalı analiz edilecektir. Bu noktada araştırılmak istenen temel manipölasyon fotoğraflardaki gerçeğin çıkar için değerştirildiği manipölasyonlar değerildir. Nitekim fotoğraftaki manipölasyonun temel amacı insanları yanıltma istediği değeril yeni estetik kompozisyonlar sunma amacından kaynaklanmaktadır. şu hâlde fotoğrafın başkalaştırılması ya da manipüle edilmesinde estetik kaygıların rolü öne çıkmaktadır (Germen, 2013).

Dört ana bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde; manipölasyon kavramının fotoğrafçılık üzerinden tanımlanması yapılmaktadır. Ayrıca bu bölümde fotoğrafa müdahale etmenin farklı yolları da tanıtılmaktadır. İkinci bölümde; fotoğraf sanatındaki manipölasyon türleri, fotoğraf manipölasyonunda tasarım ilkelerinin kullanılması ve uygulama teknikleri irdelenmektedir. Üçüncü bölümde; araştırmanın yöntemi tanıtılmak, dördüncü bölümde ise fotoğraf sanatçılarıyla yapılan görüşme verilerinin analizi yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MANİPÜLASYON KAVRAMI VE FOTOĞRAF

1.1. Manipülasyon Nedir?

Manipülasyon kavramı birçok farklı alanda kullanılan bir teknik olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda manipülasyon görsel faaliyetlerin önemli bir bölümünde -örneğin basın yayın faaliyetlerinde, televizyonculukta ya da metin yazma süreçlerinde- kullanılmaktadır. Manipülasyon bir olgunun ya da nesnenin gerçekliğinin değiştirilme sürecini ifade etmektedir. Bu değiştirme sürecinde bir şeyler eklenebildiği bir şeylerde çıkarılabilmektedir. Dolayısıyla var olan durum manipüle edilmektedir. TDK (2022)'ya göre manipülasyon “seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme ve yönlendirme olarak ifade edilmektedir”. Bu yönlendirme sürecinde genellikle bir amaç da güdülebilmektedir. İzleyici ya da okuyucu görsel ya da metin karşısında başka bir düşünceye de kapılabilmektedir.

Manipülasyon söz konusu olduğunda temel kavram yönlendirme ve değiştirmedir. Nesnenin ya da ilgili durumun değiştirilmesindeki amaç da çoğu zaman kişilerin yönlendirilmesi olmaktadır. Bu doğrultuda düşünüldüğünde manipülasyon kötü amaçlarla da yapılabilmektedir. Manipülasyon kavramının ve pratiğinin temel eleştirisi de buradan kaynaklanmaktadır. Özellikle teknolojinin ve dijitalleşmenin hız kazanması herhangi bir metin ya da görsel üzerinde manipülasyon yapmayı oldukça kolaylaştırmıştır. Nesne ya da haber niteliği taşıyan görsellerin manipüle edilmesi kitlelerin belirli bir konuya yönlendirilmelerine neden olabilmektedir. Bu türden bir manipülasyon gerçeğin de üzerinin örtülmesi anlamında geldiğinden kötücül amaçlara hizmet eden bir şeye dönüşebilmektedir. Bunlar ideolojik amaçların bir parçası haline gelmektedir. (Korkmaz, 2014, s. 32).

Manipülasyon sadece ideolojik amaçlarla kullanılan bir teknik de değildir. Nitekim günümüzde sosyal medya teknolojisinde birçok manipülasyon basit bir şekilde eğlence amaçlı yapılabilmektedir. Herhangi bir görsele başka bir resim eklenebilmekte ya da çıkarılabilmektedir. Ayrıca benzer manipülasyon faaliyetleri ses eklemesi ile de

yapılabilmektedir. Bu türden yapılan manipülasyonların ideolojik nedenleri olmadığı gibi kötücül amaçlar için tasarlanmamaktadır. Ancak literatür incelendiğinde manipülasyon kavramının bilinçli bir şekilde hazırlanan amaçlara ve düşünme biçimlerine yönlendirme olarak tanımlandığı görülmektedir. Manipülasyon süreci sadece bir nesne ya da resmin değiştirilmesi olarak değil düşünme süreçlerine kitle iletişim araçları üzerinden etki edebilmektedir. İnsanların ihtiyaçlarının dahi manipüle edilebildiğini ifade eden felsefi yaklaşımlar manipülasyon kavramının derinleşmesini sağlamıştır. (Eaglaeton, 1991, s. 3). Bu bağlamda manipülasyon sadece nesnel bir durumun, resim ya da nesnenin ekleme çıkarma yoluyla değiştirilmesi değil bununla birlikte düşünce süreçlerinin de etkilenmesini ifade etmektedir. Nitekim nesnelere ya da görsellerin manipüle edilmesindeki amaç da insanların belirli bir biçimde düşünmeye yönlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. (Freund, 2008, s. 23)

Medyanın zaman zaman bilinçli bir şekilde kullandığı manipülasyon tekniklerinin ardında ideolojik amaçlar olabilmektedir. Nitekim manipüle edilen bir fotoğraf, görsel ya da video kitleler tarafından anında ilgi çekebilmektedir. Manipüle edilen şey de herhangi bir kimsenin kötü gösterilmesi söz konusu olabildiği gibi, iyi gösterilmesi de söz konusu olabilmektedir. Bu şekilde izleyici kitleler görseldeki kişiye karşı olumlu ya da olumsuz fikirler, duygular geliştirebilmektedir. Bu sorun ideolojik bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Ancak insanlar ilgili haber ya da görselin doğru olup olmadığını, manipüle edilip edilmediğini, çoğu zaman kontrol bile etmeden, ilgili materyal üzerinden duygu ve fikirler geliştirmeye başlarlar. Manipülasyonun temel amacı da budur: insanların yönlendirilmesi. (Altuntaş, 2019, s. 46).

Manipülasyonla belirli bir alana çekilen kitleler artık manipüle eden kimsenin düşündürmek istediği gibi düşünmeye başlar. Buradaki temel sorun gerçekliğin ortadan kalkmasıdır. İnsanlar manipüle edilmiş bir görsel üzerinden fikirler geliştirdiğinde ya da duygusal olarak etkilendiğinde aslında fikir de duygu da insanın kendisine ait olmamaktadır. Manipülasyon sürecinin en büyük sorunu ve tehlikesi de buradadır. İnsanların gerçeklerle bağının kopması, onların kolayca yönlendirilebilmesinin önünü açmaktır. Ayrıca kitlelerin belirli bir yöne doğru düşünmesi için manipülasyon kitle iletişim araçları üzerinden yapılmaktadır. Örneğin medyada sürekli benzer konuların farklı konulara sorun ya da gruplara haberlerde yer

verilmemesi de manipölasyonun bir parçası olarak değerlendirilmektedir. (Özsoy, 1999, s. 56).

1.2. Fotoğraf - Manipölasyon İlişkinin Tanımı ve Tarihsel Süreci

Fotoğraf en basit bir şekilde manipölüle edilebildiğinden manipölasyon tekniklerinin en sık kullanıldığı alanlarında başında gelmektedir. Fotoğrafta manipölasyon fotoğraftaki görüntünün çeşitli teknikerle değiştirilmesini ifade etmektedir. Bu yolla fotoğraftaki realite de farklılaşmaktadır. Dolayısıyla ilk görüntü ile manipölüle edilmiş görüntü arasında belirgin farklar ortaya çıkmaktadır. Fotoğraf manipölasyonları birçok farklı alanda kullanılıyor olsa da en çok reklam ve basın sektöründe kullanılmaktadır. Her görsel ve fotoğraf potansiyel olarak değişime uğrayabilmektedir. Bu bağlamda Berger'e göre "fotoğraf manipölasyonu bizim tarafımızdan olduğu gibi bize karşıda ideolojik olarak kullanılabilir". (Berger, 2017, s. 12).

Fotoğrafta manipölasyon amatör fotoğrafçılar tarafından kullanıldığı gibi profesyoneller ve sanatçılar tarafından da kullanılmaktadır. Nitekim birçok sanatçı kendilerine özgü manipölasyon tekniğini tercih edebilmektedir. Bu tekniklerin başında, var olan nesne, durum ya da nesnelere grubunun değiştirilmesi ya da kompozisyona büründürülmesi olmaktadır. Ancak burada manipölasyon kavramının fotoğrafa bakan yönünün de incelenmesi gerekmektedir. Nitekim Germen'e göre fotoğrafta manipölasyon olabilir. Ama bu manipölasyonun amacı da önemlidir. İnsanları bilinçli bir şekilde yanıltma amacının olup olmasının üzerinde duran Germen (2013) için fotoğraftaki bu manipölasyonun bu açıdan da değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ancak yapılan manipölasyonun amacı ne olursa olsun bu araştırma da irdelenen temel olgu fotoğrafların bir şekilde değiştirilmesi sürecinin incelenmesidir. Bununla birlikte burada sanata yönelik fotoğraflar incelendiğinden ideolojik bir amaç da güdümediği söylenebilir.

Fotoğrafların bir şekilde değiştirilmesi manipölatif bir dokunuş olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla fotoğrafları başkalaştırmak her zaman gerçeği manipölüle etmek anlamına gelmemektedir. Fotoğrafçıların fotoğrafları manipölüle etmesinin birinci nedeni estetik kaygılar oluşturmaktadır. Amaç her zaman çok daha

güzel bir görsel sunmaktadır. Bu bağlamda manipülasyon fotoğraf çekme öncesinde olduğu gibi çekme sonrasında da olabilmektedir. Çekme öncesinde makinenin ayarlanması ya da fotoğrafı çekilecek durumun tasarlanması, dizayn edilmesi, çıkarma ya da ekleme yapılması manipülasyondur. Aynı şekilde çekilmiş fotoğraf üzerinden dijital teknolojilerle rötuşların yapılması da bir başka manipülasyon süreci olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada fotoğraf üzerine yapılan her müdahalenin manipülasyonun bir parçası olduğu söylenebilir.

Fotoğrafın kendisi bir yandan gerçeği yansıtmayı amaçlar, diğer yandan da aslında bu gerçeğin manipülasyonuna dayanmaktadır. Nesneden yansıyan ışığın bir yüzey üzerine düşürülerek o görüntünün sabitlenmesiyle, bir fotoğrafa baktığımızda gerçeğin “olduğu gibi” bir görüntüsünü görüyor olmamız gerekmektedir. Ancak bu durum teknik olarak mümkün görünmemektedir. Çünkü makineler farklı boyutlar kullanmaktadır. Fotoğraflarda insan gözünün bir anının görseli alınır ve bu görsel aslında nesneyle örtüşür. Yani fotoğraf gerçekten bağımsız değildir ve onu yansıtır. Ama fotoğraf nihai anlamda fotografik bir görüntü sunmaktadır ve bizim gözümüzle gördüğümüz gibi de değildir. Manipülasyon burada başlamaktadır. Çünkü insan gözü ile fotoğraf makinesinin vizörü ayrı görmektedir. Gerçeğe en yakın görüntü fotoğraf olsa da fotoğrafçı kendi vizörü ile insan gözü arasındaki teknik mesafeyi ortadan kaldıramaz. (Altuntaş, 2019, s. 46).

Fotoğrafın ilk dönemlerinde yüzeye yansıtılması sürecinde de daha sonraki karanlık oda süreçlerinde de fotoğraf üzerinde çalışmak belirli bir uzmanlık gerektirmekteydi. Bu bağlamda fotoğrafın değiştirilmesi, manipüle edilmesi hem zaman, hem de tecrübe gerektiriyordu. Fotoğrafın ilk dönemlerinde fotoğraftaki görüntünün gerçekle olan ilişkisi çağdaş zamanlardaki kadar sorgulanmamıştır. Günümüzde fotoğrafa müdahalenin kolaylaşması ve toplum tarafından da bilinmesi bu gerçekliğin sorgulanabilir hale gelmesine neden olmuştur. Nitekim eskiden fotoğraf mahkemelerde bile delil olarak kullanılırken günümüzde bu alandaki bilirkişilerin raporları beklenmektedir. Her ne kadar fotoğraflar manipüle edilerek değiştirilse de bir şeyin fotoğrafı varsa manipüle edilerek de olsa gerçekliğinin de var olması demektir.

İmge, yeniden tesis edilmiş görünüm olarak ifade edildiğinden, her fotoğraf aynı zamanda bir imgedir. Berger (2017, s. 14)'e göre imge, "ilk kez ortaya çıktığı yer ve zamandan koparılmış, istendiği sürece saklanabilecek görünümlerdir". Bu bağlamda Berger'e göre; fotoğraflarda da bir tür görme biçimi bulunmaktadır. Yani bir fotoğraf sadece basit bir mekanik kayıt değildir. Fotoğrafın basit bir nesne olmaması onun üzerinde çalışılabilmesi imkânını da sunmaktadır. Çünkü fotoğraf sadece bir görüntü olarak değerlendirilmemelidir. Fotoğraf aynı zamanda var olan gerçekliğin yeniden üretilmesini de içermektedir. İşte bu üretilen gerçek fotoğraf sanatçısının gerçeğidir. (Berger, 2017, s. 23).

Fotoğraf manipülasyondaki bir diğer durumu ise bağlam tartışması oluşturmaktadır. Özellikle tarih dergilerinde ya da akademik bir yazıdaki görsellerde aşırı derecede yapılan bir manipülasyon söz konusu olmamaktadır. Ancak eğlence amaçlı dergi ya da sitelerdeki görsellerden manipülasyon anlamında çok daha fazla kuşku duyulmaktadır. (Ozan, 2012). Manipüle edilen fotoğrafta kendi bağlamında anlamlı kalmaktadır. Çünkü manipüle edilen fotoğrafların bir kısmı başka bir kompozisyonun tamamlayıcı unsuru olabilmekte ve o anlam bağlamı içinde bir imge sunmaktadır. İmgeye yüklenen anlamda bu konsept bağlamında farklılaşmaktadır. Harvey düşüncesinde de imge gerçekliğin temel yönlerinden birisi olduğundan manipüle edilmeye açıktır. (Harvey, 1989, s. 346).

Fotoğraf manipülasyonuna dair literatür incelendiğinde bu alanda öne çıkan bir diğer yaklaşımın ise Sontag tarafından ifade edildiği gözlemlenmektedir. Bu yaklaşım esasına göre, neyin fotoğrafının düşünülmesiyle başlanmasıyla birlikte manipülasyon süreci de başlamış demektir. Neyin fotoğrafının düşünülmesi sanatçısının tercih ve ret süreçlerinin doğmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla sanatçının bir zihinsel arka plan ürettiği söylenebilir. Editoryal düzenleme sadece fotoğrafın çekilmesi sonrasında değil, öncesinde de bu şekilde zihinde başlamaktadır. (Sontag, 1999, s. 34).

Sontag'ın fotoğraftaki manipülasyona dair bir diğer yaklaşımda ise fotoğraf makinesini silaha benzetmektedir. Silah nasıl insanları yaralayıp koruyabilirse fotoğraflarda zaman zaman bir kültürü, anı ya da nesnelere grubunu iğfal edebilir ya da koruyabilir. Bu bağlamda Kızılderilileri ziyaret eden turistleri örnek veren Sontag'a

göre turistler daha eğlenceli ya da sansasyonel bir kare yakalamak adına Kızılderililerin törenlerini doğal halinden çıkararak fotoğraflarlar. İşte bu durum Sontag (1999)'a göre fotoğrafın kültürün realitesine saldırı anlarından birisi olarak değerlendirilmektedir. Şu durumda fotoğraf makinesinin manipüle edici bir şekilde kullanılması sadece profesyonellere ait bir durum da değildir.

Makinanın çekmiş olduğu gerçeklikte fotoğraf çekenin kendi bakış açısı belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Çünkü birçok nesneye ya da duruma dokunmasa bile kendi açısını revize etmektedir. Örneğin fotoğrafçı eğilerek çekebilme ya da teknik birtakım ayarlar yapabilmektedir. Ayrıca fotoğraf kadrajı ve açıyla birlikte bazı nesnelere o çerçeveye girer ya da girmez. Bunun kararını vermek de sanatçının kendisine kalmıştır. Makinanın vizöründen yardımcı ve ana öğelerin neler olacağı, ışığın nereden geldiğine bağlı olarak yine fotoğrafçının kendi manipülasyonuna bağlı olarak değişmektedir. (Clark, 2017, s. 33).

Fotoğrafta manipülasyonun her zaman olduğunu ifade eden Germen'e göre; "fotoğrafçının nesnesine karşı tarafsız olması gibi bir şey söz konusu değildir". Manipülasyonun çeşitleri olduğunu aktaran Germen'e göre öne çıkması gereken manipülasyon türü estetik manipülasyondur. Bu manipülasyon var olan nesnelere öğesinin fotoğraf çekmeden önce ve sonra estetize edilmesi ya da yeni bir kompozisyon yaratılmasıdır. Bununla birlikte bir de herhangi bir kişi ya da grubun karalanması şeklinde ideolojik manipülasyon da yapılabilmektedir. (Germen, 2016).

1.3. Manipülasyon ve Güdümleme Süreci

Güdümleme süreci bir görüşün başkasına benimsetilmesi çabasını ifade etmektedir. Söz konusu fotoğraf ve manipülasyon olduğunda fotoğrafların manipüle edilmesi insanların güdümlenmesi anlamına gelmektedir. Fotoğrafın üzerindeki her türlü manipülasyon süreci insanları iyi ya da kötü bir şekilde farklı bir alana doğru güdümlenmektedir. Güdümleme sürecinin en kötü ve zararlı örneklerinin başında ideolojik güdümlenmeler gelmektedir. İdeolojik güdümlenme bağlamındaki fotoğraf manipülasyonları bu araştırmanın doğrudan konusunu oluşturması da bir fotoğrafın ideolojik amaçlarla manipüle edilmesi istenmeyen birçok farklı sonucun doğmasına

neden olmaktadır. Kitlelerin belirli bir yöne güdümlenmesi için yapılan bu manipülasyonlar insanların duygularının da fikirlerinin de gerçeklikten uzaklaşmasına neden olmaktadır. (Birinci, 2020, s. 38).

İdeolojik güdümlenme dışındaki manipülasyon tekniklerinde bu denli kötü sonuçlar ortaya çıkmasa da, insanların gerçekle olan teması farklılaşmaktadır. Çünkü sanatçı izleyicilerini istediği bir şekilde güdümlenebilmektedir. Güdümlenme işlemi fotoğrafa bir şeylerin eklenmesiyle olduğu gibi çıkarılmasıyla yapılabilmektedir. Fotoğrafın mesajı da duygusu da bilgisi de bu şekilde manipüle edilmekte ve kişiler güdümlenmektedir. Örneğin duygusal yükü ağır bir fotoğraf adına fotoğrafçı, var olan bir görsel bütününe farklı öğeler ekleyebilir, izleyiciler duygusal olarak güdümlenir. Aynı şekilde fotoğraftaki bir şeyin kaldırılmasıyla da izleyici bilgi edinme noktasında manipüle edilebilmektedir.

Fotoğrafı çeken kişi ya da sanatçı güdümlenmeyi sistematik hale getirerek izleyicileri belirli bir duygu ya da düşünce bütününe yönlendirmektedir. Aslında bu durum sadece fotoğraflarla olduğu gibi, sergi alanlarında da olabilmektedir. Sergi salonların dizaynı ve tasarımında da istenen bir tema varsa salon buna göre dekore edilebilmektedir. Dolayısıyla izleyicilerin o temaya bağlı duygulanım içinde olması sağlanabilmektedir. Nitekim bazı galeri ya da sergi salonlarında zaman zaman müzik kullanımı da bu yönlendirmenin bir parçası olabilmektedir. Yönlendirme hem manipülasyonun hem de güdümlenmenin en önemli parçasıdır. Fotoğraftaki herhangi bir ekleme ve çıkarma kötü bir amaçla değil estetik amaçla yapılıyor olsa da yine de izleyicilerin güdümlenmesi anlamına gelmektedir. (Higgins, 2014, s. 36).

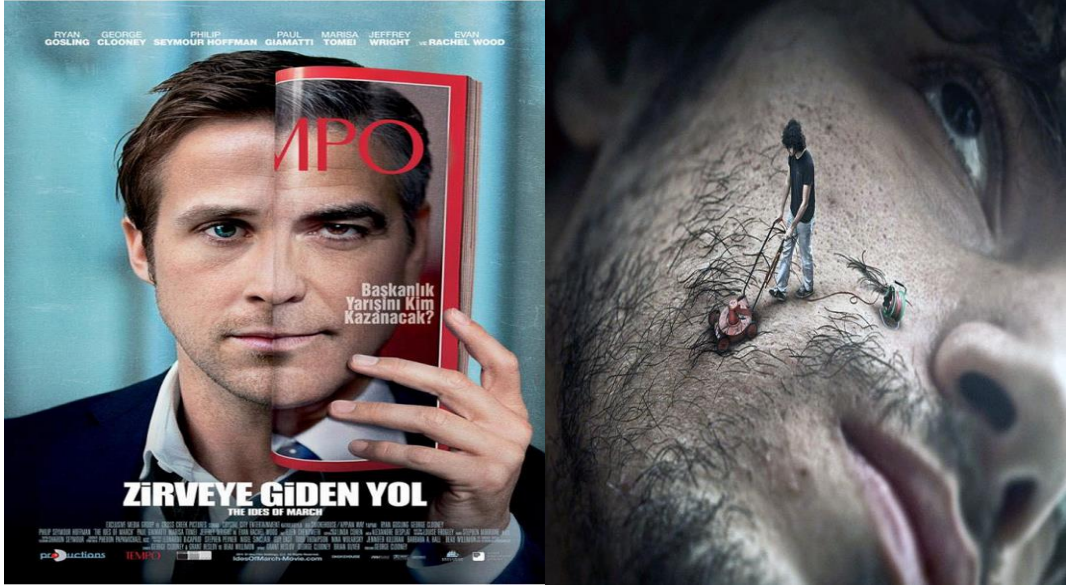
1.4. Fotoğrafa Müdahale Etme

Fotoğraflar estetik amaçlı sergilenmek üzere çekilmekle birlikte gazetelerde ve dergilerde de sıklıkla kullanılmaktadır. Nitekim basın fotoğrafçılığı diye spesifik alt alanlarının da oluştuğu görülmektedir. (Amar, 2009, s. 2). Fotoğrafa teknik anlamda fotoğraf makineleri üzerinden müdahale edilebildiği gibi dijital teknolojilerin gelişmesiyle birlikte çekildikten sonra da müdahale edilmesi söz konusu olmaktadır. Yapılan her müdahalenin bir anlamı olmaktadır. Örneğin fotoğraf değiştirilerek

anlatım çok daha etkin olabilmektedir. İzleyicilerin de dikkatinin çekilmesi müdahaleler sonucunda daha etkili olabilmektedir. İzleyicilerin dikkatinin çekilmesi yapılan müdahalelerin en önemli nedenlerinden birisi olarak öne çıkmaktadır. Çünkü insanlar genellikle okuduklarından daha çok gördüklerine inanmakta ya da gördükleri akıllarında kalmaktadır. Ayrıca yazılı açıklamadan ziyade anlam yüklü bir fotoğraf daha fazla dikkate alınmaktadır. Görmeye dair bu farklılık, müdahale ve manipülasyonların etkili olmasının en önemli nedenidir. (Kirschner, 1998, s. 77).

Fotoğraflar üzerindeki her türlü düzelti işlemleri müdahalenin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Müdahale öncelikle fotoğraf çekmeden önce başlamaktadır. Eğer fotoğrafçının özel bir tema arzusu varsa fotoğrafın yerini de nesnelere de manzarayı da ona göre tercih ederek müdahale etmiş olmaktadır. Ancak fotoğraflara en çok müdahalenin yapıldığı an ise, fotoğraf çekildikten sonra yapılmaktadır. Dijital teknolojilerin gelişmesi fotoğraflara müdahale etmeyi hem kolaylaştırmakta hem de çeşitlendirmektedir. Müdahale işlemleri çok boyutlu olmaktadır. Fotoğrafın içerdiği nesnelere silinebilmekte, yeni nesnelere eklenebilmekte, renkler farklılaştırılabilmektedir. Ayrıca iki farklı resim birlikte de ele alınarak müdahale işlemi genişleyebilmektedir. (Durdun, 2015, s. 33).

Dijital teknolojilerle fotoğrafının istenildiği gibi düzenlenmesi söz konusu olduğu gibi, var olan gerçeğin yeniden yaratılması sonucu da ortaya çıkmaktadır. Çünkü fotoğrafa müdahale ayrıca kurguyu da içerdiğinden fotoğraftaki realite farklılaşmaktadır. Kurgu ise masalsı ya da bilim kurgu olmadığı takdirde gerçek gibi algılanabilmektedir. “Karanlık oda teknisyenleri için fotoğrafları manipüle etme olanağı başından beri olageldiği halde, sayısal teknolojiler bu tür manipülasyonları eskisinden daha kolay yapılır ve daha zor ayırt edilir hale getirmiştir” (Çetintaş, 2004, s. 67). Film afişlerinde ve dergilerde sıklıkla kullanılan bu tekniklere uygun fotoğraflara aşağıda örnekler verilmektedir.

Görsel-1 Fotoğraf Manipülasyon Örnekleri

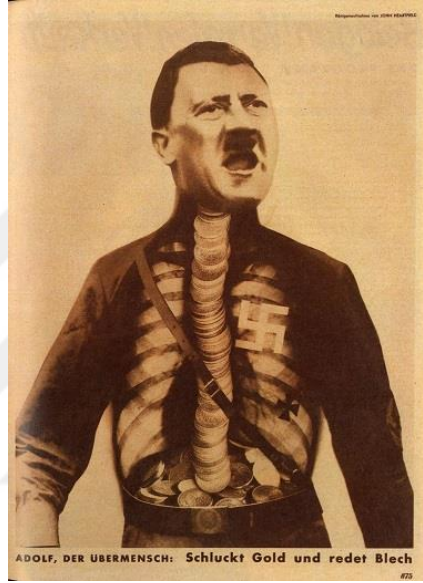
Kaynak: <https://www.google.com/search?q=The+Ides+of+March&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

Görsel-1 incelendiğinde soldaki ilk fotoğrafta adamın eline bir dergi verilerek sağ gözünün üzerine getirilmesi sağlanmıştır. Dergide de birinin fotoğrafı yer aldığından dergideki gözle modelin göze iç içe geçmiştir. Bu manipülasyonda hem kurgu hem de eklemenin olduğu söylenebilir. Diğerinde ise fotoğrafa çim biçme makinesinin eklendiği görülmektedir.

1.4.1. Fotoğraf Görüntüsüne Doğrudan Yapılan Manipülasyon

Fotoğrafların görüntülerine doğrudan müdahale edilerek yapılan manipülasyonlar en bilindik ve en sık kullanılan manipülasyon türlerinden birisi olarak öne çıkmaktadır. Fotoğrafların görüntüsüne doğrudan bir şekilde müdahale edilmesi genellikle fotoğraf çekildikten sonra yapılmaktadır. Özellikle günümüzdeki dijital teknolojiler aracılığıyla bu süreç oldukça kolaylaşmıştır. Bu müdahaleler sadece profesyoneller tarafından değil amatörler tarafından da oldukça hızlı ve kolay bir şekilde yapılabilmektedir. Fotoğrafın görüntüsüne doğrudan yapılan müdahalelerin başında fotomontaj teknolojisi gelmektedir. Ayrıca cep telefonlarından bile çekilen fotoğrafların renkleri, vurgusu hızlı bir şekilde manipüle edilebilmektedir. Ancak bu durum fotoğraflara yapılan doğrudan müdahalelerin sadece günümüz için geçerli

olduğu anlamına da gelmemektedir. 1800'lü yıllarda da negatiflerin kullanılmasıyla fotoğraflara doğrudan müdahalelerin yapıldığı gözlemlenmektedir. Yurdalan (2007, s. 51) Nitekim Topçuoğlu, (2010, s. 117). “ışığa duyarlı, bugünkü anlamıyla film yerine geçen, cam veya kâğıtların ve baskı yapılan zeminlerin fotoğrafçı tarafından elle hazırlandığı o günlerde, manipülasyonun olmadığını ileri sürmek saflık olacaktır” ifadelerine yer vermektedir. İkinci dünya savaşı sırasında da oldukça sık kullanılan bu müdahale teknikleri aynı zamanda propaganda ve eleştiri yolunun da bir parçası olmuştur. Aşağıda Hitler üzerine yapılan bir fotomontaj örneği gösterilmektedir.

Görsel-2 Fotomontaj ve Doğrudan Müdahale Örneği

Kaynak: <https://www.kitaptansanattan.com/fotografi-bir-silah-gibi-kullanmak-ozlem-kalkan-erenus-yazdi/>

John Heartfield tarafından 1932 yılında var olan fotoğrafa doğrudan müdahale tekniği kullanarak yapılan bu manipülasyon örnekleri 1960'lı yıllarda öğrenci hareketleriyle birlikte daha da gelişmiştir. Bu dönemlerde de daha çok ideolojik amaçlarla kullanılmıştır. (Ünal, 1999, s. 65).

1.4.2. Fotoğraf Görüntüsünün Kadrajla Manipüle Edilmesi

Fotoğraf sanatı teknik bir sanat olarak fotoğrafçının makinesiyle ilişkisi üzerine inşa edilmektedir. Bu alanda birçok kaliteli yeni makine üretilmektedir. Dolayısıyla öncelikle makinenin kalitesinin ikinci olarak da sanatçının makine kadrajını olarak

etkisi fotoğrafın kalitesine de estetiğine de yansımaktadır. İzleyicilerin fotoğrafta görmüş olduğu alan kadrajla sınırlıdır. Kadrajı belirleyen de hem teknik nedenler hem de sanatçının tercihleridir. Dolayısıyla izleyiciler sadece sanatçının kadrajının göstermiş olduğu gerçekliği görmektedir. Bu gerçeklik ise hem makine hem de sanatçının kendi tercihleri bağlamında manipüle edilmektedir. İzleyiciler sadece kesilmiş ve sınırlanmış bir alanı görmektedir. Alanın ötesi ise görülmemektedir. (Topçuoğlu, 2005, s. 34).

Fotoğrafçıların kadrajla fotoğrafı manipüle etmesi sadece kadraja girecek olan nesnelere grubuyla ilgili de değildir. Bununla birlikte kadrajdaki görselin ya da nesnenin daha farklı görülmesine neden olan kadraj teknikleri de bulunmaktadır. Bu teknikler fotoğrafı çekilecek olan nesnenin görüntüsünün değişmesine neden olmaktadır. Özellikle açının değişmesi, vurguların değişmesi, yakınlaştırma ya da uzaklaştırmanın sağlanması kadraj ve genel olarak makine üzerinden yapılmaktadır. Bu türden müdahalelerin farklı nedenleri olabilir. Özellikle estetik kaygılarla kadraja etki edilmektedir.

Kadraj aslında fotoğraf makinesinin vizöründeki görüntü olarak tanımlanabilir. Kadrajın oynatılması fotoğrafın netleşmesini sağlarken fotoğrafa farklı efektlerin verilmesini sağlayabilmektedir. Bu farklılıklar makinelerin özelliklerine göre değiştiği gibi sanatçının tercihlerine göre farklılaşmaktadır. Buradaki müdahalelerin hepsi sanatsal ve estetik kaygılarla çekilen fotoğraflar için ifade edilmektedir. Diğer türlü ölümlerin fotoğraflarının çekilmesi, savaşlardaki vahşetin yansıtılması gibi insanları psikolojik yönden etkileyecek ya da insanların haberleri olmadan çekilen özel hayatlarını tehlikeye sokacak türde birçok farklı fotoğrafta bulunmaktadır. Fotoğraf anına ya da durumuna müdahale etme kadraj bağlamında da bu sanatın doğasının bir parçası olarak görülmektedir. (Price, 2014, s. 30-31).

1.4.3. Fotoğrafın Alt Yazı İle Manipüle Edilmesi

Fotoğrafların alt yazı ile manipüle edilmesi son yıllarda özellikle eğlence amacıyla sıklıkla kullanılmaktadır. Görsellerin altında yer alan alt yazıların karikatürlerde de yer aldığı görülmektedir. Karikatürlerin altında yer alan yazıların okuyucuları

yönlendirme amacı gütmektedir. Söz konusu fotoğraf olduğunda da fotoğrafların altında alt yazıların iki amaçla kullanıldığı görülmektedir. Birincisi fotoğrafı tanıtıcı küçük didaktik yazılar olabilmektedir. Bu yazılar fotoğrafta yer alan kişi ya da yer bilgisini ya da nesne tanıtımının yapılmasını sağlamaktadır. Bu alt yazı bilgilendirme sürecinde genellikle sadece bilgilendirme yapılmakta, yorumlara yer verilmemektedir. Ancak bazı fotoğrafların altındaki yazılar yönlendirici nitelikte açıklamalar içerebilmektedir. İşte bu alt yazılar sadece fotoğrafın manipüle edilmekle kalamayıp aynı zamanda yönlendirme yapmasına da neden olmaktadır.

Yazılı açıklamaların sözselsel ya da görsel açıklamalara göre daha resmi bir durumu olduğundan sergi ya da diğer paylaşımlarda yazıların eklenmesi izleyicilere bir gerçek aktarma kaygısından da kaynaklanmaktadır. (Postman, 2010, s. 31-32). Fotoğrafın alt yazı ile birlikte sunulması da manipülasyon tekniklerinden birisidir. Ancak her manipülasyon aynı derecede kötü ya da iyi olarak da lanse edilmemektedir. Nitekim Benjamin'e göre fotoğraflara eklenen alt yazılar fotoğrafın tamamlayıcısı olarak da görülmelidir. Çünkü alt yazıda verilen bilgi fotoğraftaki nesne ya da kişilerin tanıtılmasına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda doğru bir alt yazı, fotoğraf hakkında yanıltıcı olamamakla birlikte, "gerçek" olanı aktaran sözcüklerle ifade edilse de belki de fotoğrafın içeriğini ve anlatmak istediğini alt yazısız aktarmayı başarabilmesi gerekmektedir. (Benjamin, 2019, s. 14).

Fotoğraflara alt yazıların eklenmesi izleyici ve okurların bir düşünce ve duyguya da yönlendirilmesine de neden olmaktadır. Alta eklenen her yazı yorum içermemekle birlikte bilgilendirici bir alt yazı da fotoğraf için manipülasyona neden olmaktadır. Ancak alt yazının manipülasyon olmasında özellikle yorumlu alt yazıların olması etkili olmaktadır. Örneğin zavallı, kötücül, zengin, kadıncağız, ezilmiş, dışlanmış gibi sıfatların alt yazılarda ifade edilmesi izleyicilerin de fotoğrafları bu eksende değerlendirmesine neden olmaktadır. (Sontag, 1999, s. 128). Günümüzde ise fotoğraflara alt yazıların eklenmesi eğlence amaçlı da kullanılmaktadır. Caps kavramı üzerinden yapılan bu alt yazı eklemelerindeki amaç inşaların gülmesini ve eğlenmesini sağlamaktadır. Ancak bu durumda da fotoğrafın manipülasyonu söz konusudur.

1.4.4. Fotoğrafın Kurguyla Manipüle Edilmesi

Fotoğrafın kurgu ile manipüle edilmesi modern fotoğrafçılığın en bilinen manipülasyon tekniklerinden birisi olarak öne çıkmaktadır. Özellikle moda fotoğrafçılığının neredeyse tamamı kurgu üzerine devam etmektedir. Model olan kadın ya da erkeklerin istenilen kıyafetlerin giymesi beklenirle fotoğraf stüdyosu da istenilen dekor ya da temaya göre dizayn edilmektedir. Dolayısıyla fotoğraf ilgili marka ya da elbisenin tamamlayıcı unsuru olarak değerlendirilmektedir. Kadraja girmesi gereken yerler önceden hazırlanmaktadır. Kurgu sadece dekorun kurgulanması değil aynı zamanda fotoğrafı çekilecek olan kişi ya da nesnelerin de kurgusunu da içermektedir. Kurgu olan fotoğrafların en önemli amacı anlatımın belirginleşmesini ve pekişmesini sağlamaktır. (Berger, 2017: 57).

Fotoğraf sanatçıları belirli kolaj ya da konsept oluşturmak isteyebilmektedir. Böylesi bir durumda etrafındaki nesnelere kurgulamak zorunda kalmaktadır. Ayrıca kurgu fotoğraflar sadece nesnelerin kurgulanması olarak değil zamanın ya da havanın da kurgulanması gerektirebilmektedir. Yapay yağmurlar, puslu havalar da bir fotoğrafın kurgulanması sürecinin içindedir.

Kurgulanmış fotoğraf; kısaca ve en bilinen tabiri ile bir sahnenin insan faktörü ile hazırlanarak fotoğraflanmasıdır. Başka bir ifadeyle zihinde şekillenmiş konunun, uygun malzeme, mekân, teknik araç-gereç, her türlü bilgi ve doküman kullanılarak kadraja alındığı tekniktir. Kurgulanmış fotoğrafın amacı; belirlenen fikri, hikâyeyi, karakteri, durumu veya temayı izleyicinin zihninde etkili bir biçimde canlandırmak ve iletilmek istenen mesajı izleyiciye ulaştırmaktır. Kurgu fotoğraflar aslında fotoğraf sanatına dekor ve kurgu sanatının da eşlik etmesi anlamına gelmektedir. Çünkü kurgu oluşturma aynı zamanda sanatsal bir yorumlama olarak da ifade edilmektedir. (Ersoy, 2013).

İKİNCİ BÖLÜM

MANİPÜLASYON TÜRLERİ VE FOTOĞRAF

2.1. Fotoğraf Çekilmeden Önceki Manipülasyonlar: Zamansal ve Mekânsal Kurgu

Fotoğraf ve manipülasyon ilişkisi fotoğraf çekilmeden önce başlamaktadır. Çağdaş fotoğraf sanatında çok daha belirgin olduğu üzere fotoğraf sanatçıları çekmek istedikleri anı önceden zamansal ve mekânsal olarak kurgulamaktadır. Örneğin mekânı kendi istedikleri şekilde dekore etmektedirler. Bu en bilinen manipülasyon tekniklerinden birisidir ve fotoğraf çekilmeden önceki manipülasyonlar arasında yer almaktadır. Mekân iki şekilde fotoğraf çekilmeden önce manipüle edilebilmektedir. Bu iki tür fotoğrafın çekileceği alana göre değişmektedir. Çünkü fotoğraf doğal bir ortamda dışarda çekildiğinde de, stüdyo ortamında da dekor bağlamında manipüle edilmektedir. Mekân bağlamında manipülasyon yapılırken dışardan nesne ve eşyalar eklenebilmektedir. Mekânda yapılan her türlü şekilsel değişiklikler mekânın fotoğraf bağlamında manipüle edilmesi anlamına gelmektedir.

Zaman manipülasyonunda ise fotoğraf çekilmeden önce belirli bir zamanın beklenmesini içermektedir. Nitekim birçok fotoğrafta bu durum da gözlemlenmektedir. Özellikle belirli bir anın fotoğrafın çekilmesinde ilgili zamanın beklenmesi de fotoğraf çekilmeden önceki manipülasyonlardan birisi olmaktadır. Ardahan'ın Damal ilçesinde dağlara düşen Atatürk silüetini görmek ve fotoğraflamak için, 15 Haziran – 15 Temmuz tarihleri arasında, akşam saatlerinde günbatımı zamanı beklenmektedir. Gelin damat çekimlerinde olduğu gibi, dış mekânda yapılan model çekimlerinde, güneş ışınlarının dik geldiği öğle saatleri değil, insan yüzünde gölge oluşmasına sebep olmayacak şekilde gelen yatay güneş ışığının geldiği, akşam gün batımına yakın saatler tercih edilmektedir. Zamanın fotoğraf çekilmeden önce kurgulanması, örneğin güneşin ya da karanlığın beklenmesini içerebildiği gibi, dijital teknolojilerin gelişmesiyle birlikte fotoğraf çekildikten sonra da manipüle edilmenin yolunu açmaktadır. Makyaj, kostüm, dekor ya da nesnelere belirli bir kompozisyon bağlamında sıralanmasıyla bu mekânsal etmenlerin belirli bir zamansal anda daha

estetik görüneceğinin ön görülmesi fotoğraf çekilmeden önceki manipülasyonlar olarak değerlendirilmektedir. (Ege, 2017: 119).

Görsel-3 Ardahan Damal Atatürk Silueti

Kaynak: <https://www.ardahan.gov.tr/ataturk-silueti>

2.2. Fotoğraf Çekimi Esnasındaki Manipülasyonlar

Fotoğraf bir sanat olarak fotoğraf makinesiyle birlikte ele alındığından manipülasyonların bir diğerini de fotoğraf çekimi esnasındaki manipülasyonlar oluşturmaktadır. Bu manipülasyonlar üç başlık altında incelenmektedir: ışık ve renk ayarlar, uzun pozlama ve pan tekniği, bokeh ve yıldız etkisi.

2.2.1. Işık ve Renk Ayarları

Işık ve renk ayarları fotoğraf çekimi sırasında en sık kullanılan manipülasyon tekniklerinden birisi olarak öne çıkmaktadır. Diğer manipülasyon tekniklerinden daha

fazla öne çıkmasında amatör fotoğraf çekimlerinde kolaylıkla kullanmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim günümüzde cep telefonuyla çekilen fotoğraflarda bile ışık ve renk ayarları kolaylıkla kullanıcı tarafından yapılabilmektedir. Kullanıcılarda fotoğrafın daha estetik görünmesi adına bu manipülasyon tekniklerine başvurmaktadır. (Kanburoğlu, 2012: 11).

Fotoğraf çekme sırasındaki ışık ve renk ayarı manipülasyonlarının temelinde makine değişkeni yer almaktadır. Nitekim günümüzde teknik seviyesi yüksek birçok dijital fotoğraf makinesi üretilmektedir. Dolayısıyla ışık ve renk ayarları manipülasyonları makinenin sunmuş olduğu imkanlar bağlamında da farklılaşmaktadır. Birçok fotoğraf makinesinde gece modu adı altında farklı ışık ayarlar yer almaktadır. Benzer bir durum renk ayarları içinde söz konusudur. Fotoğrafın zıt renklerle ortaya çıkarılması, sarartılması ve nostaljik bir temaya büründürülmesi de makineler üzerinden renk ve ışık üzerinden manipüle edilmektedir.

Fotoğraf makinelerindeki flaş teknolojisi ekstra ışıklandırma sağladığından bu durum da fotoğraf çekme sırasındaki manipülasyonlardan birisi olarak öne çıkmaktadır. Işık kaynağı aslında zamana bağlı olarak fotoğraf çekimi öncesinde de manipüle edilebilmektedir. Bu durum fotoğrafı çekilecek olan şeye olan açının ayarlanmasıdır. Renk söz konusu olduğunda da benzer bir durum geçerlidir. Yani fotoğrafçının açısı hem rengi hem de ışığın görüntüsünü manipüle edilebilmektedir. (Uzun, 2014: 45).

2.2.2. Uzun Pozlama ve Pan Tekniği

Pozlama kavramı enstantane kavramıyla birlikte ele alınmalıdır. Bu bağlamda enstantaneyi -fotoğraf terminolojisi bağlamında- göz kapağının açılıp kapanması aralığı gibi ifade edilebilir. Enstantane aslında metalden yapılmış ve perdedir. Fotoğraf makinasının içinde bulunan sensörün üzerine düşen ışığın süresini ayarlayan bu sistem fotoğrafın ne kadar sürede çekileceğini belirler. Deklanşöre basıldığında yapılan ayara göre perde açılır, sensör üzerine ışık düşer ve sonra perde kapanır. Işığın sensör üzerine düştüğü süreye “pozlama” denir. Görüldüğü üzere pozlama da fotoğraf çekme esnasındaki manipülasyonlardan birisidir ve fotoğrafın estetiğini ve nasıl görüneceğini

etkilemektedir.(web.e-baro.web.tr)

Görsel-4 Kısa Pozlama 1/160 Saniye

Kaynak: Yusuf Karabulut

Görsel-5 Uzun Pozlama 1/3 Saniye

Kaynak: Yusuf Karabulut

Uzun pozlama ise ışığa bağlı olarak yapılan bir manipülasyondur. Fotoğraf makinesi bağlamında zayıf bir ışık varsa uzun pozlama yapılarak manipülasyon yapılır ve güçlü ışıklarda ise kısa pozlama yapılır. Uzun pozlama manipülasyonu hareketli bir şeylerin

fotoğraflarını çekerken nesne ya da kişinin flulaştırılmasını sağlamak için yapılır. Bununla birlikte kaydırma olan durumlarda hareketin devamlılığının gösterebilmek adına ışık da az olduğundan sensöre yansıyan ışığın kalitesini yükseltmek adına yavaş enstantane değeri seçilerek uzun pozlama yapılır. Dolayısıyla uzun pozlama da fotoğraf çekme sırasındaki manipülasyonların bir parçası olarak öne çıkmaktadır. (web.e-baro.web.tr)

Pan tekniği ise kamerayı hareket eden objeyle birlikte kaydırarak çekmek anlamına gelen ve yine çekim sırasındaki manipülasyonlardandır. Pan tekniğindeki amaç çekilmek istenen şeyin hızını vurgulanmasıdır. Nesnenin tam karşısından çekim yapılır ve nesne hareket halinde olduğundan nesne takip edilmeye devam edilir. Bütün bu teknikler saniyeler içinde fotoğraf çekimi sırasında uygulanmaktadır. Çekim sırasındaki bu manipülasyonda amaç hareket halinde de olsa nesnenin bulanık çıkmamasına dikkat etmektir. Bu bağlamda elin ve makinenin titrememesine de dikkat edilmektedir. (MEGEP, 2012).

2.2.3 Bokeh ve Yıldız Etkisi

Bokeh kavramı literatürde yer yer “boke” olarak yer almakla birlikte bulanık anlamına gelmektedir. Bokeh etkisi demek yine fotoğrafçının fotoğrafı çekme esnasındaki manipülasyonlarından birisidir. Fotoğrafçı çekmekte olduğu nesneyi öne çıkarmak için diğer nesne gruplarını bulanıklaştırmaktadır. Bokeh etkisi basit anlamda bu şekilde değerlendirilen bir manipülasyondur. Bokeh etkisinde belirleyici olan şey objektiftir. Çünkü her objektifin bokehi farklıdır. Dolayısıyla seçilen diyafram değeri de bokeh'in etkisi de değişmektedir. Bokeh etkisi fotoğraf makinesinin ve kullanıcının kendi tutumuna bağlı olarak değişen bir manipülasyondur. Nitekim bokeh etkisi odak uzaklığına bağlı olarak değişmektedir. Bu nedenle tele objektiflerin netlik aralıkları oldukça azdır ve mevcut odak uzaklıklarına bağlı olarak kaliteli bokehler üretebilir. (Can, 2018: 83).

Görsel-6 Bokeh Etkisi

Kaynak: Yusuf Karabulut

Görsel-7 Yıldız Etkisi

Kaynak: Yusuf Karabulut

Fotoğraf çekilirken yapılan bir diğer manipülasyonu ise yıldız etkisi oluşturmaktadır. Yıldız etkisinde ışık kaynaklarına ve ışıklı kısımlarına objektifin çevrilmesiyle

oluşturulmakta ve bu şekilde pozlar yıldızlı görülebilmektedir. Farklı yıldız filtreleri (2, 4, 6, 8 ve 16 nokta yıldız filtreleri) bulunmaktadır. Bu filtrelerin objektife takılmasıyla fotoğrafta manipülasyon yapılmaktadır. Filtrelerin kullanılması yani objektife takılmasıyla vizörden bakışın da değişmesi söz konusu olmaktadır. (Akyol, 2012).

2.3. Fotoğraf Çekimi Sonrasındaki Manipülasyonlar

Fotoğraf çekildikten sonrada manipülasyonlar devam etmektedir. Özellikle dijitalleşmenin arttığı bu yeni dönemde fotoğraflar çekildikten sonra da manipülasyonların yapılması amatörler tarafından da kolaylıkla uygulanabilmektedir. Fotoğraf çekildikten sonra negatifle üzerinden manipülasyonlar yapılabildiği gibi çekilen fotoğraflara nesnelere eklenmesi ya da silinmesi de söz konusu olabilmektedir. Bu tür manipülasyonların yapılması fotoğrafı çekenin kendisinin inisiyatifi en üst seviyededir.

2.3.1. Negatifler Üzerindeki Manipülasyonlar

Fotoğrafların negatifi film duyarlılığı üzerinde çekim ve geliştirme işlemlerinden sonra oluşan ve fakat orijinal renklerin veya gri tonlarının tersine sıralanmış karşı tonların görüntüsü; "ters görüntü" olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan bir siyah-beyaz negatifte koyu olarak görünen bölgeler konunun parlak bölgelerine, açık olarak görünen kısımlar ise konunun gölgeli bölgelerine karşılık gelir. (tfsf.org.tr/tr). Fotoğrafın negatiline yapılan etkilerle fotoğrafın daha güzel görünmesi sağlanarak çekim sonrasında da manipülasyon başlamış olmaktadır.

Negatif üzerindeki manipülasyon fotoğrafın negatifi tamamen kuruması sonrasında başlamaktadır. Öncelikle fotoğrafın negatifi üzerinde herhangi bir şekilde lekenin ya da tozun olmadığından emin olunması gerekmektedir. Daha sonra karanlık bir odada fotoğraf kağıdından işlenmeye başlamaktadır. Bu tür manipülasyon artık dijital teknolojilerin gelişmesiyle azalmış ya da dijital ortama aktarılmıştır. Ancak bir yandan bu tür fotoğrafların özellikle çekilmesini isteyen kişiler de olduğundan negatifle üzerindeki manipülasyonların geleneksel formlarda da devam ettiği

söylenbilir. Negatifler üzerindeki manipülasyonlarda fotoğrafı çekilen nesnenin ya da kişinin arka alanında kalan bölgenin manipüle edilmesini içermektedir.

Karanlık fotoğraf odasında fotoğraf kâğıdı yukarıya bakacak durumunda en altta yer alır. Negatif ise bu yüzeyin üzerine gelecek şekilde yerleştirir. Her iki kâğıdın birbirine temas etmesi el yoluyla ya da başka bir araç yoluyla sağlanabilir. Daha sonra ise doğal yoldan mum ışığından faydalanarak ya da normal bir ışıkla negatif aydınlatılır. Aslında bu süreçlerin tamamı manipülasyonların bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Daha sonra kimyasal suların yardımıyla ilgili fotoğraf durulanır. Negatiflerin manipülasyonların oluşturulmasında özel etkiler oluşturmak için bu telefon veya mum ile ışık tutmanın sabit bir lambanın açılıp kapanması ile pozlanmasına göre bir avantajı daha bulunmaktadır. Fotoğrafın istenilen bölümlerine daha fazla ışık tutarak daha aydınlık belirmelerini, bazı bölümlerine de daha az ışık tutarak karanlık çıkmalarını sağlanarak manipüle edilebilir. (Akyol, 2018).

Dijital ya da daha amatör bir şekilde cep telefonu ile fotoğraf çekerken yansımalar ve gölgeler olmadan fotoğraflar çekilebilmektedir. Bu bağlamda dijital alanda da çok daha nitelikli manipülasyonlar yapılabilmektedir. Beyazların beyazlıkları da, siyahların siyahlıkları da artırılabilir. Kontrast değerleri bu şekilde ayarlanarak manipüle edilmektedir. Bununla birlikte çekilen fotoğraflarda arka planların değiştirilmesi adına da kesme araçları kullanılmaktadır. Fotoğrafın pozitifinin alınması içinse yine dijital alandaki programlar sayesinde invert seçimi yapılarak negatifler manipüle edilmektedir.

2.3.2. Dijital Programlarla Yapılan Rötüşlar-Nesne Ekleme ve Silme

Daha önceki başlıklarda da yer yer ifade edildiği üzere fotoğraf gerek bir akım gerekse de sosyal medyanın da etkisiyle önemli bir paylaşım aracına dönüştüğünden fotoğraf üzerine geliştirilen teknoloji sayısı da buna bağlı olarak artmaktadır. Bu bağlamda günümüzde her amatör fotoğrafçının elindeki cep telefonlarında bile fotoğrafları manipüle eden birçok dijital uygulama ve program yer almaktadır. Sadece cep telefonları üzerinden de profesyonel olarak da bilgisayarlar için geliştirilmiş ve çekilen

fotoğrafi manipülasyonunu sağlayan birçok farklı program üretilmektedir. (Danesh, 2017: 41).

Üretilen program ve uygulamalarla fotoğraf çekildikten sonra da manipüle edilmesini kolaylaşmaktadır. Bu doğrultuda fotoğraf çekildikten sonra yapılan manipülasyonların başında rötuş gelmektedir. Rötuş ise kendi içinde nesne ekleme ve silmeyi de barındırmaktadır.

Görsel-8 Nesne Silme

Kaynak: Yusuf Karabulut

Fotoğrafta rötuş işlemi denildiğinde fotoğraf çekildikten sonra yapılan tüm iyileştirme işlemleri akla gelmektedir. Örneğin görüntüde var olan leke ya da toz gibi fotoğrafın güzel görünmesini engelleyen etmenler dijital uygulamalar sayesinde düzeltilmektedir. Bununla birlikte fotoğrafta görülmesi istenmeyen bir detay ya da nesne varsa da bu programlar aracılığıyla kaldırılabilir. Rötuş manipülasyonu özellikle modellerin çekimlerinde sıklıkla kullanılan manipülasyon tekniklerinin başında gelmektedir. Mankenlerin ciltlerinde herhangi bir kusur varsa rötuş manipülasyonu yoluyla istenen hale getirilebilmektedir. Mankenlerin cilt kusurları iki şekilde rötuş üzerinden manipüle edilebilmektedir. Birinci yol aynı fotoğraftan bir başka dokunun yer değiştirilmesi yoluyla yapılmakta ikinci yol ise farklı bir fotoğraftan alınan dokunun ana fotoğrafa eklenmesiyle yapılmaktadır. (Ürper, 2009: 106).

Rötuş işlemleri aslında fotoğrafçılık söz konusu olduğunda yeni bir manipülasyon tekniği değildir. Ancak dijitalleşmenin gelişmesiyle bambaşka boyutlara geldiği vurgulanmalıdır. Bu bağlamda ilk zamanlarda sadece dışarıdan elle mürekkeplerle dokunarak yapıyordu. Çağdaş dönemde ise dijital programlar kullanılmaktadır. Bu programlar sayesinde kişinin kendisinin genç de yaşlı da göstermesi mümkündür. Ayrıca çok hızlı sonuçlar vermesi yönüyle de fotoğrafçılıkta sık kullanılan manipülasyon tekniklerinden birisi olarak öne çıkmaktadır. (Bajac, 2012:63).

2.4. Fotoğraf Manipülasyonunda Tasarım İlkelerinin Kullanımı

Fotoğraf manipülasyonuna dair literatür incelendiğinde beş temel ilkenin öne çıktığı gözlemlenmektedir: denge, orantı, görsel devamlılık, bütünlük ve vurgulama. Yapılan fotoğraf manipülasyonun nitelikli olabilmesi için bu ilkelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. (Becer, 1997: 64).

2.4.1. Denge

Denge, bir fotoğrafta yer alan unsurların birbirleriyle olan uyumunu ve tutarlı olmasına denilmektedir (Grzymkowski, 2017: 122). Denge sadece fotoğraftaki nesnelere büyüklük küçük bağlamındaki oranını değil bununla birlikte renk unsurlarının sağlanmasıyla yürütülen bir ilkedir. Fotoğrafta denge yatay olarak da dikey olarak sağlanabilmektedir. Burada karar estetik kaygının kendisine sahip olan fotoğrafçının kendisinde bitmektedir. (Şen, 2018: 777).

Fotoğrafta denge sadece eşitlik bağlamında değerlendirilmemelidir. Nitekim zaman zaman fotoğrafçılar asimetric dengeleri de tercih edebilmektedir. Bu durumun nedenini ise estetik ve duyulara hitap etme kaygısı teşkil etmektedir. Sonuç olarak fotoğraf ve tasarımlarda denge ilkesi asimetric ve simetric olarak incelenmektedir. (Uçar, 2004: 154). Simetric dengede fotoğraf yatay ve dikey olarak hayali çizgilerle bölündüğünde her iki tarafta da bulunan görseller ya da yazılar ayna yansıması olarak değerlendirilir. Asimetric dengede ise simetric dengeden farklı olarak sağdan soldan alttan üstten ayna yansıması ön görüldüğünde bir simetri yer almaz. Böyle durumlarda

denge unsuru görsel ve yazınsal alanların konumları ile kurulmuş olmaktadır. (Uluçay, 2019: 21).

2.4.2. Orantı

Fotoğraf çekilirken ya da çekilen fotoğraflardan bir afiş benzeri tasarımlar üretirken görselde yer alan nesnelerin birbirlerine göre durumlarının ne durumda olması gerekliliği oran ilkesini teşkil etmektedir. Bu orantı bazen önem sırasına göre de yapılabilmektedir. Örneğin fotoğrafta öne çıkması istenen şey de kimsenin daha önde ve büyük gösterilmesi bu duruma örnek teşkil eder. oran ve orantının doğru hesaplanması için en boy ilişkisi önemli olduğu kadar diğer nesnelerin durumuna göre hesaplamaların yapılması gerekmektedir. Yapılan bu düzenlemeler seyirci/alıcının algısını direkt olarak etkilemektedir. (Kanlıoğlu ve Aytaş, 2016: 229).

Orantı ilkesi aynı zamanda görsel hiyerarşinin de sağlanması anlamına gelmektedir. Görsel hiyerarşi unsuruna göre, öne çıkan ya da geride kalan, kişi ya da nesneler olmaktadır. Bu şekilde çekilen fotoğraflar afişler olabildiği gibi önceden manipüle edilerek, estetik kaygıyla çekilmiş fotoğraflar da olabilmektedir. Orantı ve hiyerarşi aynı zamandan izleyicinin dikkatinin çekilmek istediği nesne ya da kişiyi de gösterebilmektedir. Orantı ilkesi aynı zamanda denge ilkesiyle birlikte ele alınmaktadır. Dengede olduğu gibi orantıda da asimetri tercih edilebilmektedir. Bu durum fotoğrafta öne çıkarılmak istenen şey ya da kimse ile ilgilidir. Bu tür orantı farklılıklarının asimetrik olmasında uzak ve yakın ilişkisinin manipülasyonu söz konusudur. (Özdemir, 2011: 118)

2.4.3. Görsel Devamlılığın Sağlanması

Fotoğrafın ilgisinin en önemli organımız gözdür ve göz ise süreklilik sergilemektedir. Bu bağlamda süreklilik arz eden şeylerin takip edilmesinde göz öne çıkmaktadır. Fotoğrafta sürekliliğin ifade edilmesindeki temel amaç ilgili şey ya da konuya dair dikkat çekme kaygısı olmaktadır. Fotoğraflarda fotoğrafı çeken kişi izleyicilerin ilgisini çekebilmek ve algıda seçicilik yapabilmek adına görsel devamlılığı fotoğraf sonrası manipülasyon bir parçası olarak kullanabilmektedir. Genel olarak göz solda

sağa doğru bir bakma ve okuma eğilimindedir. Yatay bir düzlemde hareket etme eğilimi gösterir. Ayırt edici bir özelliğe sahip olan göz, kalabalıktan seyreğe, çoktan aza, koyudan açığa, büyükten küçüğe doğru bir algı sıralaması izler. Bu sıralama tasarımcıya yol gösteren, çalışma alanı içerisinde izleyiciye görsel bir yol haritası çıkarmasında ve algıyı yönlendirmesinde yardımcı olmaktadır. (Uçar, 2004: 155).

2.4.4. Bütünlük ve Vurgulama

Fotoğraf manipülasyonunda kullanılan bir diğer ilkeyi bütünlük ve vurgulama oluşturmaktadır. Her fotoğraftaki nesne ya da kişiler doğru bir şekilde bütünlük oluşturduğunda anlamda ve estetik kazanmaktadır. Bütünlük ilkesi aynı zamanda kompozisyon fikrinin de bir parçası olarak düşünülmelidir. Bu şekilde fotoğraftaki diğer unsurların da parçalanmasının önüne geçilmiş olmaktadır. foforğafların çekilmesi sonrasındaki manipülasyonlardaki bütünlük de nesnelere eklenmesi, silinmesi etkili olduğu kadar renklerin manipüle edilmesi de bütünlüğün tesis edilmesinde öne çıkmaktadır. (Şen, 2018: 778).

Bütünlük aynı zamanda diğer ilkelerin de fotoğraf ya da tasarım unsuru üzerinden doğru işlenmesini sağlar. Örneğin bir nesne ya da kişinin öne çıkması isteniyorsa bu da bütünlüğün etkili oluşturulmasına bağlıdır. Bütünlük zaman zaman zıt unsurları bir araya getirir zaman zaman da benzer olanlardan bir kolaj oluşturulmasını sağlar. Fotoğrafın tamamının bir bütün olarak anlam etrafında toplanması açısından da önemli bir ilke olarak öne çıkmaktadır. (Becer, 1997: 72)

Fotoğrafta kullanılan bir diğer manipülasyon ve tasarım ilkesi ise vurgudur. Vurgu izleyicinin dikkatinin istenen bir alana çekilmek istenmesidir. Bu doğrultuda vurgu renklerin kullanılmasıyla sağlanabilirken derinlik etkisinin manipüle edilmesi sonucunda da tesis edilebilmektedir. Ayrıca fotoğraftaki görsel hiyerarşi ve simetri de vurgunun derinleşmesini sağlayan ve birbirini destekleyen ilkeler olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda tasarım ve manipülasyon ilkeleri birbirlerinden bağımsız ilkeler değil birbirlerini tamamlayan ilkeler olarak görülmelidir. Birinin etkili kullanılması bir diğer ilkenin doğru işlenmesi adına önemlidir. Bu ilkelerin iyi yönetilmesi ise profesyonellik gerektiren manipülasyon ilkeleridir. (Arıkan, 2008: 19).

2.5. Fotoğraf Manipülasyonunda Uygulama Teknikleri

Fotoğraflara uygulanan manipülasyon teknikleri birçok farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Manipülasyon teknikleri fotoğrafın nerdeyse her şeyinin değiştirilmesini sağlayabilmektedir. Özellikle gelişen yeni dijital uygulamalarla bu manipülasyonlar çok daha kolay olmaktadır. Nitekim çok basit uygulamalarla fotoğraftaki birinin göz rengi değiştirilebilmektedir. Bu doğrultuda fotoğraf manipülasyonunda uygulama teknikleri dekupe, ışık ve doku, vurgu ve renk uyumu, kurgu ve boyut kullanımı üzerinden incelenmektedir. (Biçer, 2019 :21).

2.5.1. Dekupe

Dekupe uygulama tekniği çekilmiş olan bir fotoğraftan bir nesnenin kaldırılmasını ya da eklenmesini sağlayan manipülasyon süreçlerini içermektedir. Fotoğrafın sonradan bir görüntü olarak işlenmesini sağlayan dekupe fotoğrafın içinden herhangi bir nesnenin görsel alınması kaldırılmasını kolaylıkla sağlamaktadır. Ayrıca bu kaldırma ve ekleme işlemleri yapıldığından fotoğrafın manipülasyonu profesyonel olarak yapıldığından izleyici tarafından fark edilmez.

Dekupe tekniğinin profesyonel olarak uygulanmasında uygulayıcının kendisine de bağlıdır. Örneğin bir fotoğrafa ekleme ya da çıkarma yapılacağı zaman detaylara dikkat edilmesi fotoğrafın çok daha estetik görünmesini sağlamaktadır. Ağaç, elbise ya da araba ekleneceği zaman ilgili nesnelerin detayların eklenmesine ya da detaylarıyla kaldırılmasına özen gösterilmelidir. (Agarunov, 2008). Sık kullanılan manipülasyon uygulama tekniklerinden olan dekupe ilan ve afiş fotoğraflarında da tercih edilmektedir. Örneğin sosyal sorumluluk proje afişlerine insanların eklenmesi, hayvanların eklenmesi dekupe tekniğiyle oldukça kolay bir şekilde yapılabilmektedir.

2.5.2. Işık ve Doku

Manipülasyon tekniklerinden bir diğerini ise ışık ve doku teşkil etmektedir. bu manipülasyon tekniğinde önemli olan şey fotoğrafın manipüle edilmesine rağmen

olabildiğince gerçek görünmesinden ödün verilmemesidir. Bu bağlamda fotoğrafta yer alan nesnelere ışık ve gölge ilişkisi mantıklı ve oransal olarak da düşünülmelidir. Bu düşünme biçimi gerçekçiliği de yansıtmaması bakımından önemlidir. Görsel üzerinde yer alan öğelerin açıları orantılıysa her öğenin bir gölgesi vardır. Foto manipülasyon tekniği gerçek dünyada var olmayan şeyleri ortaya çıkarmak için yapılmaktadır. Işık-gölge, foto manipülasyon tekniği gerçekliğine katkıda bulunur. (Agarunov, 2008).

Işık ve gölge manipülasyon tekniklerinin kullanılması fotoğrafın çok daha estetik görünmesini sağlayarak sanatsal sunum açısından etkili olmasını sağlar. Çünkü ışık nesnenin tüm boyutlarıyla gerçekçi görünmesini sağlaması açısından öne çıkan bir tekniktir. (MEGEP, 2014: 71).

Işıkla beraber öne çıkan diğer manipülasyon tekniğini de doku oluşturmaktadır. Doku fotoğrafta yer alan nesnelere dış yüzeylerinin manipüle edilmesidir. Fotoğrafta yer alan ya da sonrada eklenen nesnenin dokusuyla uygulanması da gerçekçiliğin artmasında etkili olmaktadır. Dokunun değiştirilmesinde de görüntü işlemeye imkân veren programlar etkili olmaktadır. Doku manipülasyonu sadece var olan nesnenin güzelleştirilmesi anlamına gelmemektedir. Önemli olan nesnenin gerçekçi bir şekilde manipüle edilmesidir. Şu hâlde nesne eski bir nesne ise doku manipülasyonu da nesnenin eski olmasına göre yapılmalıdır.

2.5.3. Vurgu ve Renk Uyumu

Vurgu, renk uyumuyla birlikte fotoğraftaki odak noktalarının öne çıkmasını sağlamaktadır. Fotoğraftaki vurgu manipülasyonu simetriyle yapılabildiği gibi renk uyumları da ya da renk uyumsuzluklarıyla da yapılmaktadır. Fotoğraf çekildikten sonra yapılan manipülasyon tekniklerinden olan bu renk ve vurgu uyumlarının keskin olması da odaklaşmanın öne çıkmasında önem kazanmaktadır. (Agarunov, 2008).

Vurguyla bir şeyin ya da kimsenin manipüle edilmesinde biçimin öne çıktığı da gözlemlenmektedir. Nesnelere biçim olarak düzenlenmesi ve simetrik olarak öne çıkması da vurgunun yapılmasını sağlamaktadır. Renk uyumunda benzer renklerin seçilmesiyle bir kompozisyon sağlanabildiği gibi, zıt renklerin tercihiyle de vurgu

yapılabilmektedir. Vurgu ve renk birlikte ele alınması gereken manipülasyon tekniklerindedir. Renk uyumunda ise sadece benzer renklerin değil zıt renklerin de kullanılmasının söz konusu olduğu unutulmamalıdır. (Biçer, 2019 :26).

2.5.4. Kurgu ve Boyut Kullanımı

Manipülasyon tekniği olarak kurgu aynı zamanda taslak anlamına gelmektedir. Kurgu aynı zamanda da kompozisyon oluşturmak anlamına da gelmektedir. Kurgu manipülasyonu aynı anda birçok nesnenin bir fotoğrafta kompozisyon edilmesidir. Birden fazla görselin bir araya gelmesi işi basit bir manipülasyon değildir. Çünkü görsel ya da nesnelere belirli bir kurgu ve boyut ilkelerinin bağlamında bir araya getirilmelidir. Fotoğrafçı kurguyu estetik olarak yapılandırabilmek adına doğru görseli bulabilmek adına iyi bir tarama yapmalıdır. (Nelson, 2017).

Kurgu ve boyut manipülasyonlarında nesnelere arasındaki kompozisyon önemlidir. Bu tür manipülasyon teknikleri tasarımlarda, afişlerde ya da ilan fotoğraflarında sıklıkla görülebilmektedir. Kurgu demek aynı zamanda anlam demek olduğundan nesnelere de belirli bir anlam ve tema etrafından toplanmasının sağlanmasıdır. Kurgunun anlam etrafında toplanması kadar boyut ilkesinin de dikkate alınması gerekmektedir. Boyut ilkesi uzaklık-yakınlık ilişkilerini içermektedir. Fotoğraf manipülasyon tekniğiyle farkındalık oluşturmak ve gerçek imajlar yaratmak için boyut kullanımını tercih edilmektedir.

Boyut kullanımının manipülasyon tekniği olarak kullanılması çağdaş fotoğrafçılıkta gelişmeye devam etmektedir. Özellikle dijital teknolojilerin gelişmesi boyutların algılanması noktasında da yeni alanlar yaratmaktadır. Bu yeni alanların başında üç boyutlu modelleme programları gelmektedir. Üç boyutlu modelleme programları, çekim aşamalarında oluşturulamayan ya da var olmayan mekânları oluşturmak için reklam prodüksiyonlarında ve animasyon uygulamalarında kullanılmaktadır. Boyut tekniğindeki manipülasyonlarda fotoğrafların çözünürlüğünün de yükseltilmesi de söz konusudur. Boyut bir yandan fotoğrafın esteteze edilmesini sağlarken diğer yandan da gerçekçi görünmesini pekiştirmektedir. (Danesh, 2017: 54).

Üç boyutlu modelleme tekniği ve manipölasyonuyla Şu etmenler kolaylıkla ayarlanabilmektedir:

- Perspektif kuralları,
- IŞık efektleri,
- Görsel oran ayarlamaları
- Açı ayarlamaları yapılmaktadır (Danesh, 2017: 54).

Bu boyutlamaların kullanılması renklerin öne çıkmasını, nesnelerin öne çıkmasını sağlamakla birlikte görsellerin bulanıklaştırılmasını içermektedir. Boyutun etkili bir şekilde kullanılması fotoğrafların bütünlük oluşturulması açısından da önem arz etmektedir.

Araştırmanın bu bölümünde fotoğraf manipölasyon ilişkisine dair örnekler verilebilir. AŞağıda Hakan Hatay'a ait iki fotoğraf paylaşılmaktadır:

Görsel-9 Hakan Hatay Fotoğrafı (1)

Kaynak: ifsak.org.tr

Görsel-10 Hakan Hatay Fotoğrafi (2)

Kaynak: ifsak.org.tr

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada farklı manipülasyon tekniklerinin fotoğrafa katkıları irdelendiğinden derinlemesine analiz imkânı veren nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitekim nitel araştırma yönteminde araştırma sorusuna dair derinlemesine bilgi edinilirken nasıl ve niçin sorularının cevapları da analiz edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırma yaklaşımının birçok farklı deseni bulunmaktadır. Bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden görüşme metodu kullanılmıştır.

Görüşme metodunda veriler görüşme formu aracılığıyla toplanmaktadır. Bu metod araştırması yapılan konunun farklı perspektiflerden sorgulanmasına ve analiz edilmesine imkân sunması bakımından öne çıkmaktadır. Katılımcılara açık uçlu sorular sorulduğundan geniş açıklamalar ve cevaplar alınabilmekte araştırma konusu derinlemesine incelenebilmektedir. Ayrıca görüşme metodu ilgili konuya farklı yaklaşımların da ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

3.2. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmaya profesyonel olarak fotoğrafçılık yapan 13 kişi katılmıştır. Çalışmaya katılan fotoğrafçıların 2'si kadın 11'i erkektir. Araştırma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kolayda örnekleme dikkate alınmıştır. Kolayda örnekleme görüşmecilerin kolay ulaşılabilir olması anlamına gelmektedir. Bu sayede bütçeden tasarruf edildiği gibi zaman da verimli olarak kullanılmış olmaktadır. (Baştürk ve Taştepe, 2013)

Tablo 1 Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Katılımcı No	Cinsiyet	Yaş aralığı	Deneyim süresi	Eğitim Durumu	Bugüne kadar fotoğraflarınızda bir kere de olsa manipülasyon tekniklerinden herhangi birini uyguladınız mı?
1	E	30-45	11	Lisans	Hayır
2	E	45-60	35	Lisans	Evet
3	E	60+	41	Lisans	Hayır
4	E	45-60	30	Lisans	Evet
5	E	45-60	20	Lisansüstü	Evet
6	E	60+	45	Lisansüstü	Evet
7	E	45-60	14	Lise	Evet
8	E	60+	35	Lisans	Hayır
9	E	60+	35	Lisansüstü	Evet
10	E	60+	40	Lisans	Evet
11	K	45-60	9	Lisans	Evet
12	E	60+	18	Lisans	Evet
13	K	45-60	4	Lise	Hayır

Tablo 1 incelediğinde katılımcıların mesleki deneyimlerinin genel olarak yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte katılımcıların sadece ikisinin kadın olması da örnekleme dikkat çeken unsurlardandır.

3.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Bu çalışmada, veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Sorular literatürdeki çalışmalar ve sorunların incelemesiyle oluşturulmuştur. Açık uçlu olan görüşme formunda yer alan sorular uzman denetiminden geçirilerek görüşme formuna son hali verilmiştir. Uzman denetiminden geçirilen görüşme formundan bazı sorular silinmiş yerlerine farklı sorular eklenmiştir. Ortalama kişi başı 40-50 dakika

süren görüşmeler yapılmıştır. Bu katılımcıların soruları titizlikle cevaplanmıştır. Daha sonra toplanan veriler analiz aşamasına getirilmiştir.

Görüşme formunda yer alan soruların bir kısmı şunlardır:

- Fotoğraf ve sanat ilişkisi sizin için ne anlam ifade etmektedir?
- Sizce fotoğrafla gerçek arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
- Fotoğrafın manipüle edilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?
- Fotoğrafta yapılan manipülasyonun sanat ilişkisi için neler söylersiniz?

Bu araştırma veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu mülakat formatında uygulanmıştır. Görüşme formu, sıklıkla tercih edilmekte olan nitel veri toplama araçları içindedir. Görüşme formundaki soruların anlaşılır olmasına ve belirli bir mantık sırası takip etmesine özen gösterilmiştir. Bununla birlikte soruların çok boyutlu olmasına önem verilmiş ve analizler bu boyutlar bağlamında yapılmıştır. Bununla birlikte geliştirilen görüşme formu uzman denetiminden de geçirilmiştir.

Görüşme formu geliştirilirken uzman görüşü alınarak soruların daha anlaşılır olması ve fotoğraf camiasına uygun olarak tasarlanmıştır. Araştırmada katılımcılardan elde edilen nitel veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Bu çalışmada, görüşmeler deşifre edildikten sonra görüşme soruları çerçevesinde tekrar tekrar okunmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar görüşme sorularının boyutları ile birlikte düşünülerek farklı boyutlarla incelenmektedir. Toplanan verilerle incelenen literatür arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın bulgular bölümünde bir yandan katılımcı görüşlerinden doğrudan örnekler verilirken diğer yandan literatürdeki araştırmalarla analiz edilmeye çalışılmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Araştırmada görüşme formuyla toplanan veriler üç boyutta incelenecektir: fotoğraf ve sanat boyutu, fotoğraf ve manipülasyon ilişkisi boyutu ve manipülasyon tekniklerinin uygulanma boyutu. Ancak bu boyutlara geçmeden önce *bugüne kadar fotoğraflarınızda bir kere de olsa manipülasyon tekniklerinden herhangi birini uyguladınız mı?* sorusunun cevapları irdelendiğinde katılımcıların sadece dördünün bu soruya hayır cevabı verdikleri gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların dokuzununda manipülasyon tekniklerini kullandıkları görülmektedir. Bununla birlikte manipülasyon tekniklerini kullanmadıklarını ifade eden dört katılımcının yaşının 45 ve üzeri olduğu görülmektedir. 1 nolu ve *hayır* diyen katılımcı ise 30-45 aralığındadır. Bu durum manipülasyon tekniklerine bağlı olarak diğer bulgular bağlamında da değerlendirilecektir.

4.1. Fotoğraf ve Yaratıcılık Boyutu

Katılımcılar fotoğraf ve sanat ilişkisine dair öncelikle belge olma niteliğini ve gerçeğe yakın bir sanat olması gerçeğini vurgulamışlardır. Fotoğraf ve sanat ilişkisi bağlamında katılımcılar fotoğrafın gerçekle olan temasının yüksek olmasının önemi de vurgulamışlardır. Nitekim literatürde de görüldüğü üzere fotoğraf bir yandan belgeleme niteliği sunarken diğer yandan da ilgili belgelemeyi sadece belgelemek için değil estetik bir an sunmak için yapmaktadır. Nitekim 2 nolu katılımcı bu durumu şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Benim için fotoğrafın iki boyutu vardır. Birinci boyutu belge ve görüntü boyutu. İkincisi ise yaratıcılık boyutu. Bu boyut işte benim için sanattır. Fotoğrafın sanat olması, belge ve görüntü boyutundan çıkması için fotoğrafçı gözünden ve zihinden bir şeyler katması ile sanatsal olur.”

Katılımcının aktardığı üzere fotoğraf bir yandan belgeleme yaparken diğer yandan yaratıcılık barındırmaktadır ki bu durum onu sanat yapmaktadır. 4 nolu katılımcı ise

fotoğraf sanat ilişkisi şu cümlelerle ifade edilmektedir: “*şimdi fotoğrafın bir sanat dalı olduğu her kesim tarafından kabul görülmüştür. Kendisinden önce var olagelmış resim, heykel gibi sanat dallarından etkilendiği ve benzerlikler gösterdiği gibi kendisinden sonra gelen sinema sanatına da vesile olması açısından fotoğrafın sanat alanında benzersiz etkilerinden söz etmek mümkündür.*” Fotoğrafın sanat olarak kabul edilmesindeki anahtar kavramlardan birisini yaratıcılık bir diğerini ise estetik teşkil etmektedir. Örneğin 6 nolu katılımcı:” *fotoğraf tekniği ile bir şey yapabildiğiniz gibi bunu sanatsal kaygılarla bir ürün üretmek içinde kullanabilirsiniz. Bu temel teknik kurallara sadık kalarak ama estetik değerler de katılmış bir belgesel çalışma da olabilir, ya da size sunulan tüm teknolojik imkanlar sunularak üretilmiş bir görsel de olabilir.* “

Fotoğrafın sanat olması bağlamında tartışıldığı ve bu çalışmanın da ana temasını teşkil eden fotoğraftaki bilinçli değiştirmeler yani manipülasyonun fotoğrafa olan etkisini yine sanat açısından 7 nolu katılımcı şu cümlelerle ifade edilmektedir: “*Çektiğiniz fotoğraf gözle görünenin dışında farklı oluşmuşsa bence fotoğrafınıza sanat katmışsınız demektir. Görüneni olduğu gibi çekmek sadece belge amacı taşır ki, bu durumda fotoğraf ile sanatı bağdaştıramayız.*” Manipülasyon da görünenin olduğunu gibi değil estetize bir forma büründürülmesi olarak değerlendirildiğinde katılımcının görüşleriyle manipülasyonun fotoğrafın bir parçası olması fikri örtüşmektedir.

Manipülasyon bir anlamda var olan görsel ya da fotoğraf nesnesinin gerçeğinin değiştirilmesi olduğundan katılımcılara bir de fotoğraf ve gerçeklik ilkesine dair sorular yöneltilmiştir. Bu sorular bağlamında ise fotoğraf ve sanat boyutunun altında gerçeklik alt boyutu belirlenmiştir. Örneğin 2 nolu katılımcı fotoğraf gerçeklik ilişkisini şu cümlelerle ifade etmiştir:” *Fotoğraf sanatında sevdiğim bir söz vardır Lewis Hine dediği gibi; eğer hikâyeyi sözcüklerle anlatabilseydim, yanımda sürekli bir fotoğraf makinesi taşımaya ihtiyaç duymazdım. İşte fotoğrafta gerçeklik bu kadar net ve anlamlı olur “*

Bu noktada 3 nolu katılımcının manipülasyon tekniklerini kullanmadığı göz önüne alındığında ise o bu konu şu ifadelere yer vermektedir: “*Eğer Manipülasyon yoksa zaten gerçeği yansıtıyor*”. Bu bakış açısı manipülasyonla gerçeğin farklılaştığını ifade

etmektedir. Ancak bu zaten manipölasyon yapanların da bir kısmına katıldığı bir görüştür. Burada önemli olan yapılan manipölasyonun estetik olup olmaması ve fotoğrafın manipölasyon tamamen soyutlanması söz konusu mudur? Sorusunun cevabında saklıdır. Nitekim 4 nolu katılımcı fotoğraf gerçek ilişkisini şöyle yaklaşmaktadır: *“Fotoğraf özü gereği fiziksel nesnelere ihtiyaç duyar. Bu bir bakıma doğanın taklidi olarak karşımıza çıkar.”* Bu görüş fotoğraf manipölasyon ilişkisi bağlamında çok kritiktir. Çünkü katılımcı fotoğraf özün gereği fiziksel nesnelere ihtiyaç duyar demekle birlikte bu sanatın özündeki manipölasyonu da ifade etmektedir. Nitekim aynı katılımcı görüşlerine şu şekilde devam etmektedir:

““Sanat yapıtı, yaratıcısının kişiliğini yansıtır” ilkesini göz önüne aldığımızda doğada var olan gerçeği sanatçı/fotoğrafçı kendinde oluşan izlerini yansıtmaya çabasına girecektir. Burada gerçeğin manipüle edildiği bir sürece şahitlik ederiz. Işık, optik hareketler gibi fotoğraf teknikleri ve görüntü düzenlemesiyle gerçeği yorumlamaya çalışan fotoğrafçının öznel gerçekliğiyle karşılaşırız. Fotoğrafçı bu çekim ve sunum teknikleriyle bir imge oluştururken gerçek olandan yeni bir gerçeklik yaratır. Ve izleyiciyi veya görsel okuyucuyu kendi düşünce ve inanç sistemine çekmeye ve adapte etmeye çalışır.”

Burada da ifade edildiği üzere fotoğrafçı manipölasyonla yeni gerçek yaratmaktadır. Ancak bu da bir yaratım süreci olduğundan sanatın parçası olmaya da devam etmektedir. 7 nolu katılımcının görüşleri ise şöyledir: *“Fotoğraf, çeken kişiye göre değişir. Çekim esnasında ya da çekimden sonra fotoğraf düzenleme programları ile yapacağı işlemler ile çektiği fotoğrafı gerçeğin dışına çıkartabilir.”* Bu doğru bir yaklaşım olmakla birlikte fotoğrafın gerçeğin dışına çıkması onun estetize ve sanat olmasından bir şey kaybettirmemektedir. Nitekim burada sanat olan fotoğraflardan bahsedilmektedir. Suç unsuru olabilecek şekilde fotoğrafların manipüle edilmesi konu dışındadır.

Fotoğraf ve gerçek ilişkisine dair 11 nolu katılımcı ise şu ifadelerle yer vermektedir: *“Fotoğrafta hiçbir şey görüldüğü gibi olmayabilir. Fotoğrafın gerçeğini fotoğrafçı çeken kişi bilir. Fotoğrafa bütün olarak bakmak ve görmek önemlidir. Bazı fotoğraflarda duyguyu hissetmeyebiliriz ve bizi yanıltabilir. Ağlayan bir kişiyi gülen*

bir kişi olarak da görebiliriz. Eğer fotoğraf doğru açıdan veya eksik çekilmişse bence fotoğrafçı nasıl görmemizi istiyorsa o şekilde görürüz.”

11 nolu katılımcının “*bence fotoğrafçı nasıl görmemizi istiyorsa o şekilde görürüz*” ifadesini fotoğraf-gerçeklik ve manipülasyon üçgenini ifade etmesini bakımından önemlidir. Nitekim literatürde de ifade edildiği üzere manipülasyon aslında var olan fotoğraf nesnenin manipülasyonunu ifade etmektedir. Ancak bu manipülasyon ilgili esere yeni bir sanat gerçekliği yaratmakla birlikte yine 4 nolu katılımcının da vurguladığı üzere “*fotoğraf doğası gereği araç-gereç içerdiğinden manipülasyonu kendi sanatsal doğası içinde barındırmaktadır.*”

4.2. Fotoğraf ve Manipülasyon Boyutu

Araştırmanın bu boyutunda katılımcılara fotoğraf ve manipülasyon ilişkisine dair birçok soru yneltirmiştir. Bu sorulardan en önemlilerden birisini de “*Sizce fotoğraf sanatı manipülasyondan mutlak anlamda soyutlanabilir mi? nasıl?*” Sorusu oluşturmaktadır. Tablo-1 incelendiğinde 1, 3, 8 ve 13 nolu katılımcıların fotoğrafta manipülasyon tekniklerini kullanmadıkları görülmektedir. Dolayısıyla bulgular öncelikle bu katılımcılar bağlamında analiz edilecektir. (Tartışma ve sonuç ve bölümünde katılımcı görüşleri ve literatürdeki düşüncelerle birlikte kendi fikirlerimi tartışacağım). Ancak hiç manipülasyon tekniği kullanmadığını ifade eden 13 nolu katılımcının “*Sizce fotoğraf sanatı manipülasyondan mutlak anlamda soyutlanabilir mi? nasıl?*” Sorusuna yanıtı şu şekilde olmuştur: “*Bana göre zaten ayrı şeyler bunlar.*” Yani buradan katılımcının fotoğraf sanatı ile manipülasyonu yan yana getirmediği görülmektedir. Diğer sorularda manipülasyon tekniklerine vakıf olmadığını da vurgulayan katılımcı aslında kendi içinde tutarlıdır. Ancak aynı katılımcı “*İyi bir hayal gücü varsa ve manipülasyonda hakimiyeti iyiyse çok güzel eserler yapılabilir ve Manipülasyon, fotoğrafı farklı bir üst boyuta taşıyor, bence*” fikrini de paylaşmaktadır. Diğer yandan katılımcı maniplasyonun fotoğraftan uzak tutulması gerektiğini ifade etmektedir: “*Ayrı tutulduğu surece zarar vermez, aksine insanın hayal gücü geliştirir ve çok güzel eserler çıkabilir. Yeni bir dal olarak değerlendirmeli.*” şeklinde görüş bildirmektedir. Bu bağlamda katılımcının bir yandan manipülasyona karşı ıkrsa da “*İyi bir hayal gücü varsa ve manipülasyonda hakimiyetti*

iyiyse çok güzel eserler yapılabilir” gibi ifadelerle de fotoğrafta manipülasyon düşüncesine yaklaşmaktadır.

8 nolu katılımcı ise fotoğraf sanatın manipülasyondan soyutlanması konusunda şu ifadelere yer vermektedir: *“Günümüz şartlarında fotoğrafı manipülasyon tekniklerinden arındırmak mümkün değil. Yarışmalarda konulacak kurallar ile manipülasyonu fotoğraftan mümkün olduğunca soyutlanması sağlanabilecektir.”* Ancak aynı katılımcı fotoğraf ve sanat ilişkisi bağlamında *“fotoğrafın manipüle edilerek ortaya çıkan görüntü sanat olarak değerlendirilmemelidir”* ifadeleri yer vermektedir. Burada önemli olan düşüncelerden birisini 8 nolu katılımcı manipülasyon tekniklerini kullanmasa bu tekniklerin kullanılmasının fotoğraf sanatının sanat olmağına zarar verdiğini söylese de mutlak anlamda da fotoğrafın manipülasyondan soyutlanamayacağını ifade etmesidir. Nitekim aynı katılımcı *“Ekipmanımda ek aksesuarlar kullanarak fotoğrafımda çeşitli efektler kullanıyorum”* ifadesine de yer vererek fotoğrafın manipülasyondan teknik anlamda dahi olsa soyutlanamayacağını kabul etmektedir.

1 nolu katılımcıda eserlerinde manipülasyon tekniklerini kullanmadığını beyan etse de fotoğrafın manipülasyondan mutlak anlamda soyutlanamayacağını ifade etmektedir. Ayrıca *“fotoğraf bir belge olduğundan gerçekliğinin bozulmasına karşı biriyim ama hayal gücüne ve üretkenliğine dayalı eserlere de saygı duymak lazım”* düşüncesini de aktarmaktadır. Bununla birlikte aynı katılımcı manipülasyonun fotoğraf sanatına zarar vermediğini de söylediği görülmektedir. Şu halde 1 nolu katılımcı için manipülasyonun fotoğraf sanatına zarar vermediğini ve soyutlanamayacağını kabul ettiği ancak kendisinin bir sanatçı olarak bu tekniklere yönelmediği sonucu çıkartılabilir.

Fotoğrafta manipülasyon tekniklerini kullanmadığını ifade eden bir diğer katılımcı ise 3 nolu katılımcıdır. 3 nolu katılımcı fotoğraf sanatı manipülasyondan mutlak anlamda soyutlanabilir mi? nasıl? Sorusuna *“bence mutlak anlamda soyutlanamaz”* cevabını vermiştir. Nitekim aynı katılımcı fotoğrafta manipülasyon için *“belli miktarda, fotoğrafı güzelleştirmek için olabilir”* ifadesine de yer vermektedir. Ayrıca katılımcı manipülasyon kullanmamasına rağmen *“maniple edilmiş bir fotoğrafta sanatı*

yansıtabilir ve aşırıya kaçmamak koşulu ile zarar vermez, evet belli ölçüler içinde fotoğrafa estetik katar” düşüncelerine yer vererek de kendi tutumunun da 1 nolu katılımcı gibi bir tercih olduğunu göstermektedir.

Buraya kadar analiz edilen dört katılımcıda manipülasyon tekniklerini kullanmadıklarından, bulgular manipülasyon ve fotoğrafın sanat olması bağlamında değerlendirilmiştir. Nitekim diğer katılımcılar manipülasyonu zaten kullandıklarından fotoğrafın kendisine de sanat olmağına zarar vermediklerini ortak bir görüş olarak ifade etmişlerdir. Diğer katılımcı görüşlerinde ise manipülasyonun kullanılması söz konusu olduğundan hangi tekniklerin öne çıktığı irdelenecektir.

10 nolu katılımcı fotoğraf sanatının manipülasyondan soyutlanamayacağını: *Asla. Zira sadece odak uzaklığını veya diyaframı veya pozlama süresini değiştiren bile ortaya çıkan görselin “gerçeğı ne derecede” yansıttığı konusunda hala tartışma olacaktır* ifadesiyle vurgulamaktadır. Kendisinin ise en çok *“Vignette, net alan derinliğinin değişimi, doyunluk değişimi, kontrast değişiklikleri”* manipülasyonlarını kullandığını aktarmaktadır.

4 nolu katılımcının ise sorulara daha geniş ve açıklayıcı cevaplar verdiği görülmektedir. Katılımcı fotoğraf ve manipülasyon ilişkisine dair *“fotoğraf çekimi öncesi, esnası ve sonrasında yapılan tüm düzenlemeler, kurgular, planlamalar manipüle kapsamının içerisine girdiğinden fotoğrafı manipülasyondan ayrı düşünmemek gerekir. Bir fotoğrafın siyah-beyaza çevrilmesi dahi bir manipülasyondur.”* ifadesine yer vermektedir. Bununla birlikte aynı katılımcının şu ifadeleri de öne çıkmaktadır: *“Fotografçular fotoğrafın benzersiz imkanlarını sürekli kullandılar. İster kurmaca ister belgesel bir çalışma olsun izleyici hep bir yönlendirmeye maruz kalmıştır ve bu niyet devam edecektir. Etrafımızı saran ve çok boyutlu dünyayı iki boyut üzerinden anlatmaya devam ettiğimiz sürece manipülasyondan soyutlamamız söz konusu olamaz. Seçtiğimiz kadraj, deklanşöre bastığımız an, makinemizin teknik kısıtlamaları gibi hususlar bizi bundan uzak tutamaz.”*

4 nolu katılımcı kullandığı tekniklerde ise *“çift dia uygulaması olan ve sandviç tekniğı olarak bilinen teknik uyguluyordum, ICM (Intentional Camera Movement) tekniğı olarak bilinen kasıtlı kamera hareketleri ile fotoğraflar üretiyorum, Bunların dışında*

çekim öncesi kurgusal düzenlemeler yapıyorum” ifadelerine yer vermektedir. Bununla birlikte 4 nolu katılımcı Manipülasyon sanatın estetik bir parçası olarak değerlendirilmelidir? Neler düşünüyorsunuz? Sorusuna genişçe şu cevabı vermiştir:

“Sanatın olmazsa olmaz iki kuralı vardır. MİMESİS VE KATHARSİS. Mimesis taklit etme yeteneğidir. Bir fotoğraf sahnesinde kullanılacak su bardağının niteliğine veya niceliğine göre izleyicide bir anlam yaratarsınız. Artık o andan itibaren su içilme işlevinden çıkıp başka bir vazifeyi üstlendirmiş olursunuz. Yönlendirme yapmış olursunuz. Katharsis ise duyguların estetik coşku uyandırabilme yeteneğiyle harekete geçirilmesini sağlayan bir sanatsal yaratma yöntemidir. Bu her iki yöntemde de manipülasyon sanatın bir estetik unsuru olarak karşımıza çıkıyor.” Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere fotoğrafta manipülasyon sadece teknik olarak değil aslında sanatın varoluşu bakımından da soyutlanamaz.

11 nolu katılımcı ise kullanmış olduğu manipülasyon tekniklerine *“Birçok efekt, doku, biçim ve renk değişikliği, maskeleyme vb.”* örneklerini vermiştir. Bununla birlikte 11 nolu katılımcı *“fotoğrafta ki boşluk ve doluluk gibi durumlarda manipülasyonun iyi anlamda etkili olduğunu düşünmekteyim”* ifadeleriyle de manipülasyonun fotoğraftaki estetiği desteklediğini vurgulamaktadır.

12 nolu katılımcı ise fotoğraf manipülasyon konusunda ise *“manipülasyon uygulamasının gerçekliğe yakınlığı doğrultusunda kullanılan programların uygulama becerileri sanatsal bir beceri olarak kabul edilebilir”* ifadesine yer vermektedir. 12 nolu katılımcı şu açıdan analiz edilmelidir. Katılımcı manipülasyon tekniklerini kullandığını ifade etmekle birlikte bu kullanmış olduğu tekniklere dair *“mesleğim açısından bir sanal turcu ve VIP fotoğrafçısı olarak uygunsuz bir mekânda boya yenilemek, gereksiz veya bozuk bir görüntüyü düzenlemek, kişisel tanıtım fotoğraflarında ışık, sıvılaştırma (inceltmek), yüzdeki kırıxıklığı giderme, selülit giderme kıyafet veya mekân boyamak, takı ilave etmek veya silmek gibi uygulamaları kullanmaktayım”* ifadesine yer vermektedir. Aynı katılımcı fotoğraf, manipülasyon ve estetik düşüncesine ise şu yaklaşımda bulunmaktadır: *“estetik açısından mutlak gereklidir. Sahne alan bir sanatçı, seçime girecek bir aday için, satışa sunulacak bir*

ürün için, kullanıma sunulan bir mekân için açısından uygunluğu vardır. Yani görselin nerede ne şekilde kullanılacağına göre manipülasyon bir estetik parçasıdır.”

5 nolu katılımcı ise manipülasyon fotoğraf ilişkisine dair *“önemli olan fotoğrafçının anlatmak istediğini vermesidir. Nasıl anlattığı sadece kendi seçimidir. Eğer seçilen manipülasyon çeşidi verilmek isteneni zenginleştiriyor, anlamı güçlü bir şekilde görsel olarak güçlendiriyorsa mesele yoktur”* ifadesine yer vermektedir. Kullandığı manipülasyon tekniklerinde ise *“Yıldız İzi (Star Trail) fotoğraflarında manüplasyon yapmayı seviyorum”* görüşüne yer vermektedir. 2 nolu katılımcı ise kullandığı teknikleri

“bölgesel renk ve ışık ekleme, çöp temizleme” olarak belirtmiştir.

6 nolu katılımcı da fotoğraf manipülasyon ilişkisinin tarihsel olarak çok güçlü kaynaklarının olduğu şu cümlelerle aktarmaktadır: *“Bu fotoğrafın icadından beri yapılan bir şeydir bence, eskiden karanlık oda da yapardık, şimdi gelişen teknolojik imkanlarla aydınlık odada yapıyoruz. Burada bence önemli olan yapılan manipülasyondaki “estetik doz” dur. Yani doğru makyaj ile muhteşem güzel kadın da yaratabilirsiniz, yanlış uygulama ile güzel bir kadını maymuna da çevirebilirsiniz, desem sanki daha doğru anlatabilirim.”* Ayrıca katılımcı manipülasyonun sanatı dinamik tuttuğunu da vurgulamaktadır.

9 nolu katılımcı ise manipülasyon ve fotoğraf ilişkisinde manipülasyondan tamamen soyutlanması mümkün değilse de dengeli yaklaşmak gerektiğini ifade etmektedir: *“Fotoğraftan yola çıkarak, yapılan bir takım manipülatif işlemlerin sonucunda ortaya çıkan eserin ne olduğunun tanımlanması gerekir. Varılan nokta çoğu zaman (bence) artık fotoğraf değil. Bu sınırın iyi belirlenmesi ve gerekirse bu eserlere başka bir isim verilmesi gerektiğini düşünüyorum.”* Nitekim aynı katılımcı *“manipülasyonu çok kullanan birisi değilim. Bence fotoğraf gerçekliğini korumaya çalışmalı. Ancak “şaka” amaçlı fotomontajlar yapmayı seviyorum”* ifadesini aktarmaktadır. Ama katılımcı yine manipülasyonun fotoğrafın sanat olmasına zarar vermeyeceğini de vurgulamaktadır. *“Ama konumuz fotoğraf ise, müdahalenin sınırının tanımlanması gerektiğini düşünüyorum”* ifadesiyle dengeli tutum takınmak fikrine de yeniden

yakınlaşmaktadır. 7 nolu katılımcı ise yapılan manipülasyonun belirtilmesi gerektiğini ifade etmektedir: “*Manipülasyon yapıldığı belirtildiği müddetçe sıkıntı olmayacaktır*” Araştırmanın bu boyutunda öne çıkan temel düşünce fotoğraf sanatında manipülasyonu kullanmadığını beyan eden katılımcılarda dikkate alındığında fotoğrafın manipülasyondan tamamen soyutlanamayacağı sonucu çıkarılmaktadır. Özellikle birçok katılımcı manipülasyonun fotoğraf sanatının teknik kısmına eklenmiş bir şey olarak görmektedir. Diğer yandan bazı katılımcılar (örneğin 7 nolu katılımcı) “*belge niteliği taşıyan fotoğrafların manipüle edilmemesi gerektiğini*” vurgulasa da bu türden ideolojik ya da suç amaçlı manipülasyonlar bu çalışmanın araştırma amacı dışındadır. Çünkü bu tür manipülasyonlar zaten fotoğraf sanatının dışında olduğundan araştırmanın dışındadır. Bu tür belge manipülasyonlarındaki amaç sanatın temel amaçlarında birisi olan estetik değildir.

Araştırmanın ikinci boyutunda fotoğrafın manipülasyondan soyutlanamayacağı düşüncesiyle birlikte bir de yaratıcılık fikri öne çıkmaktadır. Yaratıcılık düşüncesi sanat denildiğinde akla gelen ilk kavramlardan birisi olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar da fotoğraf yaratıcılık ilişkisini vurgularken bu ilişkiye manipülasyon tekniklerinin de kullanılmasını eklemişlerdir. Nitekim manipülasyon sadece amatörlerin cep telefonlarında ya da bilgisayarlarında yaptıkları ekleme ve çıkarmalardan ibaret değildir. Bu çalışmadaki katılımcıların da uzun süredir fotoğraf çeken deneyim kimseler olduğu göz önünde bulundurulduğunda manipülasyonun özel bir yaratıcılık tekniği ve becerisi gerektirdiği de gözlemlenmektedir.

Manipülasyon basit anlamda var olan fotoğrafa bir şeyler ekleme-çıkarma ya da renklerle oynamak değildir. Bütün bu manipülasyon faaliyetleri literatür bölümünde de ifade edildiği üzere bir bütünlük ve kompozisyon oluşturmaya dikkat edilmelidir. Sanatçının yapmış olduğu şey de bu manipülasyonların belirli bir estetik bütünlüğü sağlamasıdır. Bu estetik bütünlük sanatçının var olan fotoğraftan yepyeni bir fotoğraf yaratması anlamına gelmektedir.

Günümüzde dijital teknolojiler sadece fotoğraflarda değil müzikte de kullanılmaktadır. Dolayısıyla müzik alanında da dijital teknolojiler aracılığıyla yeni sesler tesis edilebilmektedir. Söz konusu fotoğraf olduğunda ise teknoloji zaten bu sanatı dışsal

olarak değil içsel olarak belirleyen bir dinamik olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla birçok katılımcının da vurguladığı üzere bu manipülasyon ilişkisinden, bağından, bağlamından ya da dolayımından soyutlanarak ele alınması söz konusu olmamaktadır. Araştırmada 3. boyut olarak manipülasyonun uygulama boyutu ele alınacaktır.

4.3. Fotoğrafta Manipülasyonun Uygulama Boyutu

Araştırmanın bu boyutunda katılımcılara manipülasyonları nasıl uyguladıklarına yönelik sorular yöneltilmiştir. Çalışmanın literatür bölümünde de ifade edildiği üzere fotoğrafta manipülasyon fotoğraf çekmeden öncede fotoğraf çekme sırasında çekildikten sonra da yapılan bir süreci kapsamaktadır. Bu bağlamda katılımcı görüşleri şu şekilde özetlenmektedir:

10 nolu katılımcı fotoğraf çekme öncesinde şu manipülasyonları yaptığını ifade etmektedir: *“Makinada: Ortam ışığına göre +/- poz telafisi, ışık ölçme moduna, diyaframa, ISO’ya, odak uzaklığına karar verip değiştirmek. Mekanda: fonda dikkat dağıtacak lekeler varsa bunları temizlemeye çalışmak. Aynı katılımcı fotoğrafı çekme sırasında ve sonrasında ise ışık, kontrast düzenlemeleri, crop, vignetting “manipülasyonlarını yaptığını aktarmaktadır.*

4 nolu katılımcı ise fotoğraf çekme öncesinde öncelikle şu ifadelerle yer vermektedir: *“Bir fotoğraf projesinin ön hazırlıklarının çekimler kadar kıymetli olduğunu düşünürüm. Çalışmasını yapacağım çalışmanın niteliğine göre ön hazırlıklar yapıyorum. Bu görüşlerine ek olarak katılımcı mekân ve teknik düzenlemeleri önemsendiğinden şu ifadelerle görüşünü pekiştirmektedir: Eğer belgesel bir çalışma yapacaksam sadece mekân ve saat olarak belirlediğim planın dışına çıkmamaya özen gösteriyorum. Bazı çalışmalarında aynı mekâna defalarca gidebilirim. Bir defasında sadece geniş açılı lens ile yaptığım çalışmayı daha sonraki gittiğimde tele lens kullanarak çekimler yapmaya çalışıyorum. Böylelikle daha verimli bir çalışma yapma şansım oluyor. Kişisel odaklanma sağlamak adına kendimce önemli olduğunu düşünüyorum. Zaman zaman öğrencilerime de bu şekilde çalışma yapmalarını salık veriyorum. Kurmaca bir çalışma yapacaksam öncesinde mekân, kadraj, ışık ve aksesuar gibi unsurların yer alacağı bir sahne çalışması yapıyorum. Moodboard diye*

*tanımlanan bu çalışmada neyin nereye yerleştireceğimi önceden çalışıyorum. Bu süreç çekimlerde harcadığım zamandan daha uzun ve daha yoğun olduğunu söyleyebilirim. Katılımcının burada ifade ettiği görüşler incelendiğinde manipülasyonu kurmaca kavramı üzerinde de aktardığı gözlemlenmektedir. Ancak önceden yapılacak olan bu düzenlemelerin fotoğrafın estetiğini de etkilediği vurgulanmaktadır. Diğer yandan aynı katılımcı fotoğraf çekme sırasında ve sonrasında ise *analog dönemden kalma bir alışkanlık ve disiplin gereği çekim öncesi planlamalar ve çekim esnasında yapılan müdahaleler dışında çekim sonrasında ufak tefek tonlama dışında herhangi bir düzenleme yapmıyorum. Bu kişisel bir tercih; çekim sonrasında bilgisayar başında fotoğraf düzenlemeleri için zaman harcamayı sevmiyorum*” ifadesine yer vermektedir. Fotoğraf çekme sonrasındaki düzenlemeler katılımcının da vurguladığı üzere aslında kişisel bir tercihtir. Çünkü çekilen fotoğrafı bir sanatçı olarak beğendiyseniz yeniden düzenlemeye de kişisel bir tercih olarak gerek duyulmayabilir.*

11 nolu katılımcı ise fotoğraf öncesinde “*ortama göre öncelikle makinamda ışık ayarı yaparım, altın orana göre kadrajımı ayarlamaya çalışırım fakat Photoshop da müdahale edebileceğimi öğrendikten sonra pek de bir önemi kalmadı. Mekânda belgesel bir çekim yapmıyorsam görsel olarak beni rahatsız eden eşyaların yerini gözüme estetik görünür şekilde değiştiririm. Hatta kurgu fotoğraf ise kişilerin bakış yönünü bile yönlendirerek değiştiririm*” ifadesine yer vermektedir. Fotoğraf çekme sırasında ve sonrasında ise “*ışık ve perspektif ayarı mutlaka yaparım. Doku katmanları vazgeçilmezim*” görüşüne yer vermektedir. Aslında burada da görüldüğü üzere aynı anda birden fazla manipülasyon aynı anda kullanılmaktadır. Bunların başında dekor ve teknik manipülasyon uygulamaları gelmektedir.

12 nolu katılımcı fotoğraf çekme öncesinde mekânda da makinesinde de düzenlemeler yaptığı vurgulamaktadır. Bu bağlamda katılımcı görüşlerini şu cümlelerle ifade etmektedir: “*Öncelikle çok fazla manipülasyona gerektirecek unsurları mümkün olduğunda düzenlemek ve kaldırmak, ışığın mekân içinde uygunluğunu ve amaca hitap edebilmesini kontrol etmek veya tasarlanmış kompozisyonun mekânın içinde ne denli uygunluk ve gerçeklik getireceğini gözden geçirmek, kullanılacak sabit kullanım gereçlerinin düzenlenmesi.*” Mekânın önceden düzenlenmesi 11 nolu katılımcıda olduğu gibi 12 nolu katılımcıda da vurgulanmaktadır. Mekânın önceden hazırlanması

en bilinen temel manipülasyonlardan birisidir. Nitekim bu uygulama amatörler tarafından da sıklıkla yapılmaktadır. 12 nolu katılımcı fotoğraf çekme sırası ve sonrasında ise “manipülasyona yol açacak uygunsuz görselleri temizlemek (çöp, çizik, göçük gibi), Işığın ve renklerin görsele albeni kazandırılması, şayet görselde insan varsa fotoğraftaki durumuna göre aydınlatabilmek veya karartabilmek hatta gerekirse görsel dışında bırakma. Görselin fotoğraf kompozisyonuna göre gerekli ise croplamak (kırpma)” görüşüne yer vermektedir.

5 nolu katılımcının görüşleri ise şu şekildedir: “Eğer zihnimde planladığım bir kare varsa, her türlü hazırlığı yaparım. (Kadraj kurgusu, model yerleştirmek, mekânı ışıklandırmak gibi) Özellikle gece Yıldız İzi ve Samanyolu kareleri çok detaylı bir hazırlık gerektiriyor (özellikle aydınlatma konusunda)” hem 5 nolu katılımcıda hem de 12 nolu katılımcıda ışık önemli bir manipülasyon tekniği olarak belirlenmiştir. Fotoğraf söz konusu olduğunda aslında ışık en temel argümanlardan birisi olarak öne çıkmaktadır. Işığın hem çekim sırasında hem de çekim sonrasında manipüle edilmesi önemli bir detay olarak belirlenmektedir.

1 nolu katılımcı ise fotoğraf çekme öncesinde makine ve mekanda şu düzenlemeleri yaptığı aktarmaktadır: “Fotoğraf makinesinde o anda ortamda kullanılacak ekipmanların düzenini hangi açı lensler daha uygun ve istediğin sonucunu alırsın hazırlığını yaparsın daha sonra mekanın ışık düzenine göre makinenin ayarlarını yaparsın daha sonra mekanın doğallığını bozmamak şartı ile fotoğrafta sırtımayacak hazırlığını yaparsın.” Aynı katılımcı fotoğraf çekme sonrasında şu düzenlemeleri yaptığını vurgulamaktadır: “Fotoğrafları çektikten sonra temel kurallara göre fotoğrafımı Photoshop programında düzenlerim fotoğrafa fazla müdahale etmeden renk, kadraj düzeni ve keskinlik ayarlamaları yaparım.”

1 nolu katılımcı “Bugüne kadar fotoğraflarınızda bir kere de olsa manipülasyon tekniklerinden herhangi birini uyguladınız mı?” sorusuna hayır cevap verdiği hatırlandığında ve bu soruların cevaplarında “mekanın doğallığını bozmamak şartı ile fotoğrafta sırtımayacak hazırlığını yaparsın ya da Photoshop programında düzenlerim fotoğrafa fazla müdahale etmeden renk kadraj düzeni ve keskinlik ayarlamaları

yaparım” gibi çekinceli ifadelere yer verse de 1 nolu katılımcının da manipülasyonu kullandığı bu durumdan kaçınılamayacağı görülmektedir.

2 nolu katılımcı ise makinesinde ve mekânda “*makinede diyafram, pozlama süresi ve ısonun fotoğrafa vereceği etkiye göre tercihim yapıp, tercihime göre diyafram, pozlama süresi ve iso tercihim yapmak. Mekânda ise kadrajımda, oluşturacağım kompozisyonuma göre müdahale edebileceğim objeleri eklemek veya çıkarmak*” işlemlerini yaptıklarını da aktarmaktadır. Aynı katılımcı fotoğraf çekimi sonrasında ise “*renk, ışık, tonlama düzeltme. Çöp temizleme. Gürültü temizleme. Kromatik bozulmaları düzeltmeleri*” yaptığını vurgulamaktadır.

13 nolu katılımcı ise mekânda ve makinesinde yaptığı öncelikle hazırlıkları şöyle ifade etmektedir: “*Işığa göre makineyi ayarladıktan sonra çekmek istediğim her neyse fazlalık çöp veya istemediğim nesnelere temizledikten sonra fotoğrafımı çekiyorum, bu da mümkünse, değilse fotoğrafı çekmekten vazgeçiyorum, manipülasyon yasaksa tabii.*” Aynı katılımcı fotoğraf çekme sonrasında ise “*genelde çok az yapıyorum, ışık, keskinlik, kesme, düzeltme.*” İfadelerine yer vermektedir. 13 nolu katılımcı da 1 nolu katılımcı gibi aslında manipülasyon tekniklerini kullanmadıklarını beyan etmişlerdir. Ancak bu sorularda manipülasyon kaçınılamadığı bir kere de görülmektedir.

Bu bağlamda öne çıkan bir diğer katılımcı görüşü ise 3 nolu katılımcıya aittir. Nitekim 3 nolu katılımcı manipülasyon tekniklerini kullanmadığını beyan etmekle birlikte fotoğraf çekme öncesinde şu teknikleri kullandığını aktarmıştır: “*makine de uzun pozlama tekniğini kullanırım. Mekânda pek bir değişiklik yapmam* ifadelerine yer verirken fotoğrafı çekimi sonrasında ise *ışık ve renk düzeltmeleri*” yaptığını vurgulamaktadır. Bu katılımcı bağlamında manipülasyondan kaçınılamadığı görülmektedir.

9 nolu katılımcı ise önceliğinin doğrudan fotoğrafın kendisi olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim katılımcı fotoğraf çekme öncesindeki manipülasyonlara dair şu ifadelerine yer vermektedir: “*Bu konuda özel bir çabam yok. Eğer fotoğraflanan teknik bir konu ise, gerekli teknik alt yapının sağlanmış olması gerekir. Makine, ortamın ışıklılık durumuna ve konunun gereğine göre belirlenir. Önceliğim doğrudan*

fotoğraftır.” Özel olarak bir manipülasyon yapma çabası içinde olmadığını beyan eden katılımcı yine makinesini ayarladığını ifade etmektedir. Aynı katılımcı fotoğraf çekme sonrası ve sırasında ise uyguladığı manipülasyonlar için ise şu ifadelere yer vermektedir: “Eğer çekim sırasında gerekli açılarda objektif yok ise kadraj (kırpma), gerekiyorsa ışık ve renk düzenlemeleri. (Genellikle gerekiyor).”

6 nolu katılımcı ise fazla kurgusal çalışmadığını vurgulamakla birlikte fotoğraf çekme öncesinde dikkat ettiği şeyleri şöyle belirtmektedir: “*şahsen olabildiğince az, mekânda belki beni görsel olarak rahatsız eden birkaç şeyi almaya çalışırım, fazla kurgusal çalışmam*” görüşlerini aktarmaktadır. Aynı katılımcı fotoğraf çekme sonrasında ise “*Son Ürün*” olarak beni mutlu edecek teknik olarak becerebildiğim her türlü düzenlemeyi/ teknik müdahaleyi uyguladım” ifadesine yer vermektedir.

7 nolu katılımcı ise fotoğrafın belgeselliği üzerine vurgu yapmaktadır. Aslında bu çok haklı bir vurgudur. Fotoğraf eskiden de günümüzde de hukuki bir unsur olarak delil olarak kullanılabilirdiği gibi tarihi ya da belgeseller için de belge niteliğinde kullanılabilir. Dolayısıyla bu tür bir belge olarak fotoğrafın manipüle edilmesi etik olmadığı gibi suç unsurunun bir parçasına da dönüşebilmektedir. Bu doğrultuda 7 nolu katılımcı “*çekeceğim fotoğraf belge niteliği taşıyacaksa hiçbirinde düzenleme yapmıyorum*” görüşünü vurgulamaktadır. Bununla birlikte aynı katılımcı “*ışık ve gölgelerin olduğu bir ortamda pozlamaya müdahale etmeyi düzenleme olarak saymıyorum*” ifadesini de aktarmaktadır. Katılımcı fotoğraf çekme sonrasında ise “*Raw formatında çekilen fotoğrafta, varsa beyaz ayarına (WB) müdahale, pozlamaya müdahale, keskinlik, biraz crop*” tekniklerini kullandığını vurgulamaktadır.

Hatırlanacağı üzere manipülasyon tekniklerini kullanmadığını ifade eden katılımcılardan birisi de 8 nolu katılımcıdır. Fotoğraf çekme öncesinde yaptığı düzenlemeler için net bir cevap vermeyen katılımcı su altı fotoğrafçılığı yaptığını ve belgesel fotoğrafçılığına yakın işler yaptığını ifade etmiştir. Fotoğraf çekme sonrasında fotoğraf üzerinde ne tür düzenlemeler yapıyorsunuz? Sorusuna ise katılımcı: “*Daima RAW dosyası kullanıyorum. Photoshop programında ortamda istenmeyen, geri yansıma yaratan partiküllerinden yok edilmesi, doğal renklerin geri kazanılması çok gerekli olduğunda %20 oranını geçmeyecek şekilde crop yapıyorum*”

cümleleriyle cevap vermiştir. Bu katılımcı cevapları da değerlendirildiğinde fotoğrafta manipülasyondan kaçınılmasının mümkün olmadığı bir kere daha vurgulanabilir.

Araştırmanın bu boyutundaki katılımcı cevapları genel olarak incelendiğinde katılımcıların iki alandaki manipülasyonlarının öne çıktığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda öncelikle katılımcıların önemli bir şekilde mekânda manipülasyon yaptıkları görülmektedir. Mekândaki manipülasyonların başında çevresel etmenlerin düzenlenmesi gelmektedir. Leke ve tozların temizlenmesi de mekânın manipülasyonu bağlamında öne çıkmaktadır. Bununla birlikte mekânın temizlenmesiyle birlikte mekânın önceden dizayn edilmesi de önemli bir fotoğraf öncesi manipülasyonlardandır.

Mekânın dizayn edilmesi belirli bir bütünlük içinde kompozisyon edilmesi anlamına da gelmektedir. Bu manipülasyon aslında literatürdeki bütünlük olarak karşılık bulmaktadır. Fotoğrafçılar fotoğrafı çekmeden öncede mekânı bir bütün olarak estetik olarak kendi özel yaratıcılıkları bağlamında düzenlemektedirler. Bu durum bir nesnenin öne çıkmasını sağlarken bir başka nesnenin geride kalmasını sağlamaktadır. Ancak bu rastgele yapılan bir hamle değil bütünlük ve kompozisyon içinde yapılan bütünlüklü bir manipülasyonun parçası olarak değerlendirilmelidir.

Fotoğraf çekme sonrasındaki manipülasyonlarda ise ışık uygulamasının öne çıktığı belirlenmiştir. Işık hem bir kavram hem de bir teknik olarak fotoğraf sanatının en temel dinamiklerinden birisi olduğundan gerek çekim esnasında gerekse de çekim sonrasında dijital olarak manipüle edilerek düzeltilmektedir. Buradaki amaç da fotoğrafın sanatçının kendi özel yaratıcılığı bağlamında estetize edilmesidir.

Bununla birlikte araştırmanın bu boyutunda aslında manipülasyon tekniklerini kullanmadığını beyan eden katılımcıların da, doğrudan ya da dolaylı olarak manipülasyondan kaçamadıkları da belirlenmiştir. Çünkü aslında araştırmanın bu boyutunda teknik gereçlerin fotoğraf sanatına içsel bir etkinlik olduğundan fotoğraf söz konusu olduğundan manipülasyondan soyutlanması mümkün görünmemektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde hem elde edilen bulgular özetlenecek hem de bulgular ve literatür üzerinden fotoğraf, manipülasyon ve sanat üçgeninin bir tartışılma yürütülmeye çalışılacaktır. Bu araştırma manipülasyon ve fotoğraf ilişkisini fotoğrafçı görüşlerinden alınan görüşlerle analiz etmektedir.

Araştırmada görüşme formlarından alınan veriler üç alt boyutta incelenmiştir. Bu boyutlardan birincisini fotoğrafın sanatla olan ilişkisini incelerken ikinci boyutta ise fotoğraf ve manipülasyon ilişkisi irdelenmiştir. Üçüncü boyutta manipülasyonların uygulamaları incelenmiştir. Araştırma bu incelemelerle birlikte bir sanat olarak fotoğrafın manipülasyondan soyutlanabilmesinin mümkün olup olmadığı sorusuna yönelik de bir soruşturma yürütülmüştür. Araştırma bulguları incelendiğinde 1, 3, 8 ve 13 nolu katılımcıların fotoğrafta manipülasyon tekniklerini kullanmadıkları görülmektedir (Tablo-1).

Bu dört katılımcının fotoğrafta manipülasyon tekniklerini kullanmadıklarını ifade etseler de özellikle araştırmanın diğer boyutlarında verdikleri cevaplarda fotoğrafta manipülasyon kullanımının bu sanatın bir parçası olduğunu kabul ettikleri, ancak tercih etmedikleri tespit edilmiştir. Diğer yandan bu dört katılımcının da yanıtları genel olarak incelendiğinde ve özellikle üçüncü boyutta verilen örneklerle fotoğrafta manipülasyon tekniklerini de kullandıkları belirlenmiştir.

Fotoğrafta manipülasyon söz konusu olduğunda özellikle 2 “*Benim için fotoğrafın iki boyutu vardır. Birinci boyutu belge ve görüntü boyutu*” ve 7 nolu “*manipülasyon fotoğrafın kullanım amacına göre değişir. Fotoğraf belge niteliğinde olacak ise kesinlikle olmamalıdır*” katılımcılarında vurgulandığı üzere belge niteliği taşıdığına farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar belge (hukuki olarak) olarak fotoğraf bu araştırmanın inceleme kaygılarının dışında olsa da katılımcıların manipülasyon söz konusu olduğunda belge olarak fotoğraf parantezini açmaları önemlidir. Ancak bu katılımcılar da hukuki bir belge olarak fotoğrafın manipülasyonu (ki bu durum suç

unsuru teşkil edebilir ve araştırmanın dışındadır) söz konusu olmadığında manipülasyonu fotoğraf sanatının bir parçası olarak değerlendirmişlerdir.

Çalışma bulgularının birinci boyutunda fotoğraf, sanat ve manipülasyon ilişkisinde yaratıcılık kavramı öne çıkmıştır. Nitekim yaratıcılık sanatın en temel dinamiklerinden birisi olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda manipülasyona da yaratıcılığın bir parçası olarak bakılmaktadır. 7 nolu katılımcı bu ilişkiyi şu cümlelerle özetlemektedir: “Çektiğiniz fotoğraf gözle görünenin dışında farklı oluşmuşsa bence fotoğrafınıza sanat katmışsınız demektir. Görüneni olduğu gibi çekmek sadece belge amacı taşır ki, bu durumda fotoğraf ile sanatı bağdaştıramayız.” Bu görüşten hareketle manipülasyonun sadece basit bir şekilde var olan görselin bir şeylerin değiştirilmesi (renkleriyle oynama, nesne ekleme-çıkarma gibi) olmadığı görülmektedir. Manipülasyon tekniklerinin uygulanması aynı zamanda sanatçının esere kendisinden bir şeyler de katarak yaratım ögesini işlediğini göstermektedir. Manipülasyon kavramı çoğu zaman siyasi ve sosyal alanda olumsuz şeyler çağrışırsa da söz konusu sanat olduğunda yaratıcılık kavramına da yaklaşmaktadır. Nitekim bu durum 4 nolu katılımcının görüşlerinde de şu cümlelerle vurgulanmıştır: “Fotografçı bu çekim ve sunum teknikleriyle bir imge oluştururken gerçek olandan yeni bir gerçeklik yaratır.”

Araştırmanın ikinci boyutunu ise fotoğraf ve manipülasyon boyutu teşkil etmektedir. Bu bölümde aslında manipülasyon tekniklerini kullanmadığını söyleyen katılımcıların da manipülasyonu kabul ettikleri hatta kullanmış olduğu tekniklerden örnekler verdikleri belirlenmiştir. Üçüncü boyutta ise katılımcı fotoğrafçıların en çok kullandıkları manipülasyon teknikleri olarak mekânın dekor edilmesi, ışığın hem fotoğraf çekme öncesinde hem de sonrasında ayarlanması gelmektedir. Fotoğraf çekme sonrasındaki manipülasyonlarda ise toz, leke silme ve nesne kesmenin geldiği tespit edilmiştir.

Teknoloji sadece fotoğraf sanatında değil, diğer birçok sanat alanında iç içe geçmeye başlamıştır. Nitekim teknoloji ve dijitalleşme sadece fotoğraf sanatında değil sinema alanında, tiyatrodaki, resimde de kullanılmakta ve bu sanat dallarına etki etmektedir. Bu doğrultuda literatür irdelendiğinde farklı sanat dallarında yapılan manipülasyon çalışmaları da yer almaktadır. Örneğin Elmas ve Kanaç (2018)’in “Resim Sanatında Manipülasyon” adlı çalışmaları bu durumu örneklendirmektedir. Bu bağlamda ilgili

araştırmada resim yüzeyinde manipülasyon kullanımı sanatçıların kendi üslup kaygılarına göre değişse de yöntem olarak aynıdır. Resim retiminde bir nevi eskiz görevi gören manipülasyon, bazı sanatçılar için hız, bazıları için kolaylık sağlarken bazıları içinde izleyiciye ve sanatsal doyuma ulaşmak için bir araç olma görevini üstlendiğine dair bir sonuçta ortaya çıkmıştır. (Elmas ve Kana, 2018: 1518).

Sırmalı (2019)'nın çalışmasında manipülasyon sanat açısından yaratıcılığın bir boyutu olarak değerlendirilmiştir. Nitekim bu araştırmadaki katılımcı görüşleri fotoğraf bağlamında analiz edildiğinde bu çalışmada da maniplasyonun yaratıcılık düşüncesine katkı yaptığı vurgulanmıştır. Dolayısıyla her iki çalışmanın sonuçları bağlamında örtüştüğü gözlemlenmektedir. Sırmalı (2019)'nın çalışmasında manipülasyon daha çok resim sanatı üzerinden tartışılmış olsa da dijital teknolojilerin sanatta yaratıcılığın yeni bir boyutu olduğu fikrine yaklaşılmıştır. Bununla birlikte teknolojinin resim gibi sanatlarda kullanılması bir tür disiplinler arası çalışma olarak değerlendirilmiş ve özgünlüğe katkı yaptığı vurgulanmıştır.

Müzik sanatının da önemli ölçüde bir teknikle ağdaş zamanlarda ise teknolojiyle birlikte hareket ettiği gözlemlenmektedir. Müzik teknolojisi sadece müziğin üretiminde değil aynı zamanda tüketiminde de etkili olmaktadır. Bu bağlamda bir yandan müzik enstrümanları dijital teknolojilerle gelişmekte diğer yandan sanatçının sesi de teknolojinin imkanlarıyla -şarkı içinde anlık olarak efekt katabilmek adına-bulanıklaşmakta, kalınlaşmakta ya da inceltilebilmektedir. Bununla birlikte birçok dijital platformun ortaya çıkmasıyla birlikte de müziğin tüketimi de farklılaşmaktadır. (Baloğlu, 2018). Nitekim Travis Scott gibi sanatçıların metaverse sanal evren üzerinden konser vermeye başladığı da gözlemlenmektedir. (Bülbül, 2021).

Dijital teknolojilerin son derece etkili olduğu bir diğer sanat alanını ise film sanatı oluşturmaktadır. Nitekim ağdaş film sanatında ciddi bir efekt kullanma söz konusudur. Kullanılan efektlerin kalitesi, filmdeki dekor kostüm, müzik vs. hepsi de film sanatının teknolojiyle ilgili paydaşları olarak öne çıkmaktadır. Özellikle fantastik filmlerdeki görsel efektler dijital teknolojilerle bire bir ilgilidir. Diğer yandan sinema sanatında bir film türü olan animasyon türü filmlerde de karakter yaratma ilgili anime evrenin yaratılması süreci de dijital teknolojilerle i içedir ve bu da film sanatının bir

parçası olarak değerlendirilmektedir. (Çakmak ve Karaoğlu, 2020). Örneğin, Yüzüklerin Efendisi, Shrek, Harry Potter, Star Wars, Avatar gibi filmler dijital teknolojinin imkânlarından faydalanılarak çekilmiştir. Özellikle 2009 yapımı Avatar filmi ile 3 boyutlu sinemanın altın çağı yaşanmaktadır. (Sunal, 2016). Ayrıca dijital teknolojilerin gelişmesi tıpkı müzik sanatında olduğu gibi film sanatının da tüketimini de (sosyal medya gibi) değiştirmiştir. (Erkılıç ve Toprak, 2012: 13). Dijital ve manipülasyon ilişkisine dayalı etkilenen bir diğer uçtaki sanat dalını ise heykel teşkil etmektedir. Heykel sanatçıları taş (kireçtaşı, mermer), tahta, fildişi, kemik gibi yontulabilen, kil, balmumu, alçı, çimento, kaba mukavva (kartonpat) gibi biçimlenebilen, maden gibi eritilebilen, dökülebilen, dövülebilen malzemeleri kullanmaktadırlar. Günümüzün dijital heykel sanatçılarının ise bilgisayar temel çalışma alanı olmuş, üç boyutlu nesnelerin yaratılabilmesi için CAD (Computer-aided design/bilgisayar destekli tasarım) teknolojilerini kullanmaya başlamışlardır. (Sağlamtimur, 2010: 222).

Dijitalleşme sanat üzerine geline en güncel noktalardan birisini de NFT (Non-fungible token-değiştirilemez jeton)'ler teşkil etmektedir. Sanatçı kendi çizimlerini dijital programlar üzerinden yaparak yine dijital olarak satışa sunmaktadır. Örneğin aynı zamanda bir karikatürist olan Cem Yılmaz kendi kendisi çizdiği karikatürlerini NFT'ler üzerinden pazarlaması bu sanatın örneklerinden birisini teşkil etmektedir. Bu bağlamda bir diğer örnek ise Tarık Tolunay üzerinden verilebilir. Nitekim Tolunay, 2010 yılından bu yana süregelen Fractal İstanbul isimli bir koleksiyon üzerinde çalışmaktadır. Tasarımcı eserlerinde Tarihi İstanbul Yarımadası veya Haydarpaşa Garı ve çevresi gibi tarihi yerleri konu etmesi ve çalışmalarında yer verdiği üst düzey detaylar ile tanınmaktadır. Sanatçının pandemi sürecinde tamamladığı, Eminönü, Tarihi Galata Köprüsü ve Karaköy'ü merkezine alan illüstrasyon çalışması NFT'ye dönüştürülmüş ve eser 36 bin dolara satılmıştır. (Oduncu, 2022: 205).

Gelenen noktada dijital, teknoloji ve manipülasyon ilişkisinin sadece fotoğraf sanatında değil diğer sanat dallarında da belirgin bir şekilde kullanıldığı literatür üzerinden de görülmektedir. Bu sanat dallarında dijital ve manipülasyon ilişkisi yaratıcılık üzerinden değerlendirilmektedir. Aynı durum katılımcı görüşlerinin önemli bir kısmının vurgulandığı üzere fotoğraf sanatı için de geçerlidir. Bu araştırma

özelinde daha önce ifade edilen dört katılımcı (1, 3, 8, 13) manipülasyon tekniklerini kullanmadıkları söyleseler de diğer ifadeleriyle birlikte bir bütün olarak değerlendirildiğinde aslında fotoğrafta manipülasyona karşı olmadıkları sadece tercih olarak gördükleri belirlenmiştir.

Fotoğraf, manipülasyon, teknoloji ve sanat ilişkisi birlikte değerlendirildiğinde de fotoğraf bir sanat dalı olarak manipülasyondan soyutlanması söz konusu değildir. Aslında manipülasyon kavramı olumsuz bir çağrışım yaptığından mesafeli durulabilmektedir (bazı katılımcı fikirlerinde görüldüğü üzere). Bu türden mesafeli duruşların tamamının sebebi ideolojik, siyasi ve hukuki etmenlerdir. Özellikle de savaş ve haber fotoğrafçılığı alanlarında bu durum öne çıkmaktadır. (Eryılmaz, 1999; Fırat, 2008; Demirel, 2015). Ancak bu araştırmada yürütülen tartışma fotoğrafların belirli ideolojik amaçlarla manipüle edilmesi olmadığı gibi aslında fotoğrafın türü, amacı vs fark etmeksizin fotoğraf sanatının manipülasyonla her zaman zaman iç içe olduğunun belirlenmesidir.

Fotoğraf bir sanat dalı olarak her şeyden önce bir makineye bağlıdır: fotoğraf makinesine. Fotoğraf makineleri ise en ilkelinden en son teknolojisine kadar teknik, teknoloji ve dijitalleşmeyle iç içe olan makinelerdir. Bu sanatın doğası, varlığı gereği böyledir. Şu hâlde fotoğraf sanatı için teknoloji bu sanata dışsal bir şey değil tam tersine onun özünde var olacak şekilde içkindir. Bu yaklaşım fotoğrafın teknoloji ile iç içe bir sanat olarak fotoğrafın sanattan soyutlanmasının mümkün olmadığını göstermektedir. Nitekim bu sorun araştırma verileri bağlamında yeniden analiz edildiğinde 10 nolu katılımcının şu ifadelerinin öne çıktığı görülmektedir:

“Fotoğraf sanatın manipülasyondan soyutlanamaz. Zira sadece odak uzaklığını veya diyaframı veya pozlama süresini değiştirseniz bile ortaya çıkan görselin “gerçeği ne derecede” yansıttığı konusunda hala tartışma olacaktır.” Bu yaklaşımı (fotoğraf teknolojisi bağlamından dolayı fotoğraf sanatı manipülasyondan soyutlamaz) vurgulayan bir diğer katılımcı görüşünde ise *“seçtiğimiz kadraj, deklanşöre bastığımız an, makinemizin teknik kısıtlamaları gibi hususlar bizi bundan uzak tutamaz.”* (4 nolu katılımcı) görüşü öne çıkmaktadır. Benzer şekilde 6 nolu katılımcı ise *“bu fotoğrafın icadından beri yapılan bir şeydir bence, eskiden karanlık oda da yapardık, şimdi*

gelişen teknolojik imkanlarla aydınlık odada yapıyoruz. Burada bence önemli olan yapılan manipülasyondaki “estetik doz” dur” ifadesine yer vermektedir.

Araştırmanın fotoğraf manipülasyonun ilişkisine dair analiz bu şekilde sonlanmaktadır. Ancak fotoğraf ve manipülasyon söz konusu olduğundan öne çıkan bir diğer kavram daha öne çıkmaktadır: gerçeklik. Burada gerçeklik kavramının felsefi bir analizi yapılmamaktadır.

Fotoğraf sanatı söz konusu olduğundan gerçeklik fotoğrafı çekilecek şeyin kendisi olarak düşünülmektedir. Yani manipülasyon yaparken acaba var olan gerçekliği değiştiriyor muyuz? Sorunsalı öne çıkmaktadır. Bu sorunun cevabı manipülasyonun dozuna göre farklılaşmakla birlikte fotoğrafın çekilmesi sırasında makinedeki en küçük bir ayar bile ya da makinenin kendisi bile gerçekle özne arasına girdiğinden zaten manipülasyon burada başlamaktadır.

Var olan gerçeklik fotoğraf söz konusu olduğunda manipüle edilmektedir. Nitekim dijital teknolojilerle fotoğraflar manipülasyonlarla bambaşka bir şeye de dönüşmektedir. İşte bu dönüşüm sürecinin kendisi de sanatın bir diğer önemli kavramı olan yaratıcılıkla birleştiğinden yine sanatın içinde kalınmaktadır. Nitekim sanat Antik Yunan düşüncesinden bu yana mimesis ve katharsis kavramlarıyla birlikte değerlendirilmektedir. Bu bağlamda ise 4 nolu katılımcı ise şu ifadelere yer vermektedir:

“Sanatın olmazsa olmaz iki kuralı vardır. MİMESİS VE KATHARSİS. Mimesis taklit etme yeteneğidir. Bir fotoğraf sahnesinde kullanılacak su bardağının niteliğine veya niceliğine göre izleyicide bir anlam yaratırsınız. Artık o andan itibaren su içilme işlevinden çıkıp başka bir vazifeyi üstlendirmiş olursunuz. Yönlendirme yapmış olursunuz. Katharsis ise duyguların estetik coşku uyandırabilme yeteneğiyle harekete geçirilmesini sağlayan bir sanatsal yaratma yöntemidir. Bu her iki yöntemde de manipülasyon sanatın bir estetik unsuru olarak karşımıza çıkıyor.”

Bu açıdan da değerlendirildiğinde sanat ile gerçeklik arasında her zaman bir mimesis dengesinin varlığı söz konusudur. Diğer yandan aslında fotoğraf bu mimesisi aşmaya

en çok yaklaşan sanatlardan birisi olarak öne çıkmaktadır. Ancak yine de doğa ya da şeyler söz konusu olduğunda makinenin aracı olması, gerçekliği manipüle etmektedir.

Nitekim Kaplan (2021)'a göre de Fotoğrafın sanat alanına dahil edilmesi, görsel nesnenin toplumsal etkisinin fark edilmesi ve teknolojinin paralelinde gelişip dönüşmesi, gerçeklik anlamını yıkmaya başlamıştır. Fotoğraf, artık doğanın birebir kopyası olmaktan çok, duygu, düşünce, politika ve ideoloji ışığında manipülasyona uğrayan bir araç halini almıştır. Dolayısıyla manipülasyon sürecinin kendisi fotoğraf sanatına içkindir.

KAYNAKÇA

- Agarunov, E. (2008). *10 Techniques That Are Essential For Successful, Photo Manipulation, Artwork*. <https://design.tutsplus.com/tutorials/10-techniques-that-are-essential-for-successful-photo-manipulation-artwork--psd-242> Erişim 3.11.2022.
- Aktaş, M. C. (2015). Nitel veri toplama araçları (içinde) *kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Mustafa Metin. (Edt.). (2. Baskı). (337-375). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akyol, O. (2018). *Temel Fotoğrafçılık Radyo Tv Sinema Programı*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Altuntaş, D. (2019). *Fotoğrafta Gerçeklik ve Manipülasyon: Türk Basınından Karşılaştırmalı Bir Analiz*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Amar, P. J. (2009). *Basın Fotoğrafçılığı*. (Çev. İnci Çınarlı). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Arıkan, A. (2008). “*Grafik Tasarımda Yapısal Öğelerin Algısı İle Sosyo Demografik Değişkenler Arasındaki İlişki Selçuk Üniversitesi Örneği*”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya
- Bajac, Q. (2012). *Karanlık Odanın Sırları Fotoğrafın İcadı*, 3. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Baloğlu, U. (2018). *Dijital Teknolojilerdeki Dönüşümlerin, Müzik Üretim, Tüketim ve Paylaşım Pratiklerine Yansımaları: Sosyal Medya ve Mobil Müzik Platformları Üzerinden Bir Değerlendirme Denemesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Ana Sanat Dalı.

- Baştürk, S. ve Taştepe, M. (2013). Evren ve Örneklem. S. Baştürk (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (129- 159). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Becer, E. (1997). *İletişim ve Grafik Tasarım*, Dost Kitabevi: İstanbul
- Benjamin, W. (2019). *Fotoğraf Yazıları*. (Çev. Tevfik Turan ve Burcu Halaç). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Berger, J. (2017). *Bir Fotoğrafi Anlamak* (G. Dyer, Ed.; B. Eyüboğlu, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bıçer, D. D. (2019). “*Sosyal Sorumluluk Alanında Yapılmış Görsellerde Foto Manipülasyon Tekniğinin Mesaj İletmede Etkisi: WWF ve Haytap Örneği*”. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birinci, G. (2020). Fotoğraf Sanatında Kusur Kavramının Bilinçli Kusur Bağlamında Yeniden Sunumu. *Yedi*, 23, 35-43.
- Bülbül, D. (2021). *Metaverse İle Sanal Konser Turu*. <https://partymag.org/blog/metaverse-ile-sanal-konser-turu> Erişim 1.11.2022.
- Can, (2018). Bir Doğa Sever Gözüyle Su Altında Fotoğraf Çekmek. *Bilim ve Teknik* Eylül 2018.
- Clark, T. (2017). *Sanat ve Propaganda : Kitle Kültürü Çağında Politik İmge* (E. Hoşsucu, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Czaja, P. C. (1973). *Writing With Light, a Simple Workshop in Basic Photography*, The Chatham Press, Inc. Connecticut.
- Çakmak, S. ve Alaybey Karoğlu. (2020). “Dijital Sanat Bağlamında Animasyon Film Karakter Tasarımları Üzerine Bir İnceleme”. *İdil*, 67, 515–527.
- Çetintaş, E. (2004). “*Etik Açından Haber Fotoğrafçılığı: Türkiye’de Haber Fotoğrafçılarıyla Bir Anket Çalışması*” Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Çizgen, G. (1992). *Fotoğrafın Yapısı ve Kimliği Üzerine Denemeler*, İstanbul: Ataoğulları Yayıncılık.
- Danesh, V. (2017). *Reklam Fotoğrafçılığında Bilgisayar Destekli İmaj Tasarımı*. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Demirel, G. (2015). The Power of the Photograph in Terms of Manipulation and Agenda Setting. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (2), 758-771.
- Durden, M. (2015). *Fotoğraf Bugün*, (Çev. Y. Adam ve E. Gözgül), İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat Dizisi.
- Eagleton, T. (1991). *Ideology: An Introduction*. London: Verso.
- Ege, G. (2017). Kurgu Çağında Gerçekliğin Manipülasyonu, Popüler Kültür ve “Photoshop”. *Sosyoloji Dergisi*, Sayı 36, 117-129.
- Elmas, H. ve Kanaç, A. R. (2018). Resim Sanatında Manipülasyon. *İdil*, 7, 52, 1513-1520.
- Erkılıç, H. ve Toprak, Gül A. (2012). “Belgesel Sinemanın Alternatif Dağıtım ve Gösterim Olanakları Olarak İnternet” *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*. Cit 2/2; 10-16.
- Ersoy, E. (2013). Kurgusal Fotoğraf, *Photoline Dergisi*, Şubat-Mart.
- Eryılmaz, H. (1999). *Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Haber Fotoğrafı ve Manipülasyon*. Doktora Tezi. Eskişehir.
- Fırat, N. S. (2008). *Savaş Fotoğraflarının Kullanımı Bağlamında Propaganda Ve Manipülasyon*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

- Fotoğraf Manipülasyon Örnekleri
<https://www.google.com/search?q=The+Ides+of+March&sourceid=chrome&ie=UTF-8> Erişim 5.10.2022.
- Fotomontaj ve Doğrudan Müdahale Örneği.
<https://www.kitaptansanattan.com/fotografi-bir-silah-gibi-kullanmak-ozlem-kalkan-erenus-yazdi/> Erişim 5.10.2022.
- Freund, G. (2008). *Fotoğraf ve Toplum*, (Çev. Şule Demirkol). Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Germen, M. (2013). Fotoğrafta Manipülasyon. *Bilim ve Sanat Vakfı*, https://www.bisav.org.tr/Bulten/189/1202/fotografra_manipulasyon Erişim 24.9.2022.
- Germen, M. (2016). Aktarımın İçeriğini Pekiştirmek ya da Yanlış Bilgilendirmek, <http://www.fotografya.gen.tr/TR,564/murat-germen.html> Erişim 7.10.2022.
- Grzymkowski, E. (2017). *Sanat 101: Leonardo da Vinci'den Andy Warhol'a Sanat Hakkında Bilmemiz Gereken Her Şey*, Orhan Düz (Çev.), Say Yayınları: İstanbul.
- Hakan Hatay Fotoğrafi (1) <https://www.ifsak.org.tr/wp-content/uploads/2020/03/hakan-hatay-5-1.jpg> Erişim 1.11.2022.
- Hakan Hatay Fotoğrafi (2) <https://www.ifsak.org.tr/wp-content/uploads/2020/03/hakan-hatay-13-1.jpg> Erişim 1.11.2022.
- Harvey, D. (1989). *Postmodernliğin Durumu* (S. Savran, Çev.). İstanbul: Metis.
- Higgins, J. (2014). *Fotoğraf Neden Kusursuz Olmak Zorunda Değildir* (F. Candil Çulcu, Çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- İlkyaz, A. ve Şahin, D. (2014). Fotoğrafın Sanat Serüveni. *Idil*, 3 (14), s.159- 172.
- Kanburoğlu, Ö. (2012). *Fotoğrafın Büyüsü: Işık*, İstanbul: Say Yayınları Fotoğraf Kitaplığı.

- Kanlıoğlu, A. & Aytaş, M. (2016). Sıradan Objeleri Yeniden Yorumlamak: Chema Madoz Fotoğraflarının Eleştirel Perspektiften Göstergebilimsel Analizi. *Selçuk İletişim*, 9 (2), 225-241.
- Kaplan, D. B. (2021). *Teknolojik Olanaklar Işığında Post-Fotoğraf Ve Gerçeklik Sorunu*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kirschner, J. (1998). *Manipülasyon Ama Nasıl?*. (Çev. A. Arıtan), İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Korkmaz, A. (2014). Etik Bağlamda Haber Fotoğrafçılığının Manipülasyon Ve Propaganda Aracı Olarak Kullanılmasının Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2 (4), ss. 26-52.
- Linfield, S. (2013). *Acımasız Aydınlık: Fotoğraf ve Politik Şiddet*, (Çev. H. Yılmaz), İstanbul: Espas Yayınları.
- MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), (2014). *Grafik ve Fotoğraf, Bilgisayarda Görüntü İşleme*, Ankara: MEGEP
- MEGEP *Fotoğraf ve Grafik Fotoğrafta Kadraj*.
http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Foto%C4%9Fraf%20Kadraj.pdf Erişim 23.10.2022.
- Nelson, K. (2017). *10 Tips for Improving Your Photo Manipulation Skills*.
<https://design.tutsplus.com/tutorials/10-tips-for-improving-your-photo-manipulation-skills--cms-25740> Erişim 2.11.2022.
- Oduncu, S. (2022). NFT, Kripto Sanatı ve Türkiye'deki Yansımaları. *Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*. Cilt: 15 Sayı: 29, 195-224.
- Ozan, K. (2012, Ağustos 2). İz ve Gerçeklik Bağlamında Fotoğrafın Sayısallaştırılması. <https://kontrastdergi.com/kerem-ozan-bayraktar-iz-ve-gerceklik-baglaminda-fotografin-sayisallastirilmesi-38-sayi/> Erişim 7.10.2022.

- Özdemir, F. (2011). “Popüler Müzik Albüm Kapaklarının Tasarım Sorunları”, *Malatya: İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1
- Özkeçeci, İ. & Çiçek, E. (2017). Fotoğraf-Sanat İlişkisi Bağlamında Görsel Tasarım Öğelerinin Sanat Eserini Oluşturmadaki Rolü. *Art-Sanat Dergisi*, (7) , 309-319.
- Özsoy, O. (1999). *Politik Propaganda Teknikleri*, Alfa Basım-Yayım, İstanbul.
- Postman, N. (2010). *Televizyon Öldüren Eğlence*, (Çev. O. Akınhay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Price, M. (2014). *Fotoğraf, Çerçevedeki Gizem*, (Çev. A. Kubilay-Koş), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sağlamtimur, S. Ö. (2010). Dijital Sanat. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10, 3: 213–238.
- Sırmalı, E. (2019). *Çağdaş Sanat'ta Yaratım Süreci Olarak Manipülasyon*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Smith, B. (2001). *Designing a Photograph, Visual Techniques For Making Your Photographs Work*, New York: Watson- guptill Publication.
- Sontag, S. (1999). *Fotoğraf Üzerine* (R. Akçakaya, Çev.). İstanbul: Altınkırkbeş Yayın.
- Sunal, G. (2016). Sanal Gerçeklik ve Dijital Sinemanın Olanakları. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 1 (2), 294-309.
- Şen, E. (2018). “Tasarım İlke ve Öğelerini Minyatürde Kullanımı”, *Ankara: İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 46:775-781.
- TDK (2022). *Manipülasyon*. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim 1.10.2022.
- tfsf.org.tr/tr *Fotoğraf Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*. <https://tfsf.org.tr/tr/sabit-sayfa-detay/fotograf-terimleri-ansiklopedik-soezluegue-tr> Erişim 1.11.2022.
- Topçuoğlu, N. (2005). *Fotoğraflar Gösterir Ama...*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Topçuoğlu, N. (2010). *Fotoğraf Ölmedi Ama Tuhaf Kokuyor*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uçar, Tevfik F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*, İnkılap Yayınevi: İstanbul.
- Uluçay, O. (2019). *Film Afişlerinde Foto Manipülasyon Kullanımının Göstergibilimsel Çözümlemesi, Yorgos Lanthimos Film Afişleri*. Yüksek Lisans Tezi. Altınbaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Uzun, İ. (2014). *Işığın Fotoğraf Sanatındaki Öneminin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, M. (1999). *Yaşamın Aynası Fotoğraf*, İstanbul: Gendaş Kültür Yayıncılık.
- Ürper, O. (2012). *Dijital Teknoloji Çağında Reklam Fotoğrafçılığı*, 1. Baskı, Say Yayınları, İstanbul.
- web.e-baro.web.tr *Gaziantep Barosu Fotoğrafçılık Kulübü* <http://web.e-baro.web.tr/uploads/27/gbfoto.pdf> Erişim 1.8.2022.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurdalan, Ö. (2007). *Belgesel Fotoğraf ve Fotoröportaj*, İstanbul: Agora Kitaplığı.

EKLER

GÖRÜŞME FORMU

Bu görüşme formu “*Farklı Manipülasyon Tekniklerinin Fotoğrafa Katkıları*” başlıklı araştırma için veri toplama aracı olarak geliştirilmiştir. Araştırmada isminize yer verilmeyecektir. Sadece yeri geldiğinden numaralar kullanılacaktır.

Katılımcı no:

DEMOGRAFİK VERİLER

Yaş: 20-30 () 30-45 () 45-60 () 60+ ()

Eğitim Durumunuz: İlkokul-Ortaokul () Lise () Lisans () Lisansüstü ()

Cinsiyet: Erkek () Kadın ()

Kaç Yıldır Profesyonel Olarak Fotoğraf Çekiyorunuz? _____Yıl

Bugüne kadar fotoğraflarınız bir kere de olsa manipülasyon tekniklerinden herhangi birini uyguladınız mı? Evet () Hayır ()

SORULAR

1. Fotoğraf ve sanat ilişkisi sizin için ne anlam ifade etmektedir?
2. Sizce fotoğrafla gerçek arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
3. Fotoğrafın manipüle edilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?
4. Fotoğrafta yapılan manipülasyonun sanat ilişkisi için neler söylersiniz?
5. Sizce fotoğraf sanatı manipülasyondan mutlak anlamda soyutlanabilir mi? nasıl?
6. Sık kullandığınız manipülasyon teknikleri hangileridir?
7. Sizce manipülasyon fotoğraf sanatına zarar verir mi? nasıl?
8. Manipülasyon sanatın estetik bir parçası olarak değerlendirilmelidir? Neler düşünüyorsunuz?
9. Fotoğraf çekme öncesinde makine de ya da mekânda ne tür düzenlemeler yapıyorsunuz?
10. Fotoğraf çekme sonrasında fotoğraf üzerinde ne tür düzenlemeler yapıyorsunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Karabulut Yusuf

Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans		
Lisans	İ.Ü. S.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü	1993
Lise	Kuştepe Lisesi İstanbul	1983

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2014-2017	Beylikdüzü Belediyesi	Organizasyon Büro

Yabancı Dil

İngilizce ve Rusça

Yayımlar

Hobiler

Fotoğraf – Müzik – Yarı değerli taşlarla ürün tasarımı.